

SZAKDOLGOZAT

Rompos Bettina
Tanító szak

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Tanító Szak

**EGY KISVÁROS ÁLTALÁNOS ISKOLÁINAK AZ ÓVODA-
ISKOLA ÁTMENETET MEGKÖNNYÍTŐ JÓ GYAKORLA-
TAINAK BEMUTATÁSA**

Belső konzulens: Szántóné Tóth Hajnalka
tanársegéd

Készítette: Rompos Bettina
B004D8
nappali tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet
Gyermeknevelési Tanszék

Kaposvár

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
1.1 Feladateleírás, témaválasztás indoklása.....	4
1.2 A dolgozat célkitűzései.....	5
2. Szakirodalmi áttekintés.....	6
2.1 Iskolaérettség.....	6
2.2 Jó gyakorlat.....	7
2.3 Tankötelezettség és az iskolaérettség kritériumai.....	8
2.4 Prevenációs lehetőségek az óvodában.....	11
2.4.1 Mit tehet az óvoda a zökkenőmentes átmenetért? Milyen feladatai vannak?.....	11
2.4.2 Milyen programokat szervez az óvoda?.....	12
2.5 Iskola.....	14
2.5.1 Milyen nehézségek érhetik az iskolakezdő tanulókat?.....	14
2.5.2 Mit tesznek az iskolák a zökkenőmentes átmenetért?	15
2.5.3 A jó gyakorlatok kialakulása és fellelhetősége.....	16
2.5.4 Magyarországon alkalmazott jó gyakorlatok.....	17
3. Empirikus vizsgálat.....	21
3.1 Kutatás célkitűzései.....	21
3.2 Kutatási kérdések.....	21
3.3 Vizsgálati módszer.....	22
3.4 A válaszadók intézményének rövid ismertetése.....	25
3.5 Eredmények bemutatása.....	26
3.6 A vizsgálat összegzése.....	39
4. Összegzés.....	41
5. Irodalomjegyzék.....	42
6. Ábrák és táblázatok jegyzéke.....	45
7. Mellékletek, nyilatkozatok.....	46
7.1 Eredetiség és hozzáférési nyilatkozat.....	46
7.2 Konzultációs nyilatkozat.....	47

1. BEVEZETÉS

„Ha egy gyerek találkozása az iskolával, a tanulással érzelmileg megfelelő, jól sikerül, az egész életére nyomot hagy.”

(Dr. Szabó Pál)

Az emberi társadalmat tekintve az egész élet átmenetek sorozatából áll. Ugorjunk csak vissza arra az életszakaszra, amikor megszülettünk! Gondoljunk vissza felnőttfejjel az újszülött korra, amikor a nyugodt, védelmet nyújtó anyaméhből az orvos segítségével egy új, változásokkal teli környezetbe érkeztük! Mennyi mindenhez kellett alkalmazkodnunk?! Kik voltak körülöttünk, akik ezt az első átélt átmenetet megkönnyítették nekünk?

Miután megszoktuk a szüleink által nyújtott komfortos, otthoni, fészekmelengető életünket, - ki korábban a bölcsődébe, ki később az óvodába bekerülve - újabb nehézségekkel kellett megküzdenünk: el kellett szakadnunk a családtól, és egy szabályokkal teli közösségi életbe kellett integrálódnunk, a család középpontjából kikerülve társainkkal egyenrangúvá válnunk és a pedagógus figyelmének egyhuszonötödében részesülnünk.

Kisgyermekként észre sem vettük milyen hamar elrepültek az óvodai évek, vele együtt a délutáni pihenés, a kötetlen idejű játék! Aztán hamarosan következett az újabb megpróbáltatás, amikor a szüleink által választott általános iskolában eltérő személyes, kognitív, szociális kompetenciájú gyermekekkel kerültünk egy osztályba.

Miután visszaemlékeztünk a gyerekkori múltunk nehézségeire, repüljünk vissza a mindennapjainkba és gondoljuk végig pedagógus szemmel is az óvoda–iskola átmeneti időszak zökkenőmentessé tételének lehetőségeit!

A közvélemény a korábban említett változások közül az óvoda–iskola átmenetnek tulajdonítja a legnagyobb jelentőséget, ahol a gyerekek kell az intézmény, a tanító rendjéhez, szokásaihoz igazodni. Nem mindegy hogyan, milyen fejlettségi szinten kerülnek be az oktatás-nevelés intézményébe, valamint fontos az is, hogy milyen személyes kapcsolatok, érzelmi biztonság, mintakövetési lehetőség veszi őket körül.

A múltban is kulcsfontosságú szerep jutott a kisgyermekkori fejlődés megsegítésére. A mostani elsősök pluszként szembesültek egy eddig ismeretlen helyzettel: középső és nagycsoportos életük egy részét a Covid járványhelyzete miatt otthon töltötték. A folyamatosan változó világunk miatt fontos ötvözni a régi tanítási módszereket, eszközöket az innovatív megoldásokkal.

Úgy gondolom ezért is aktuális téma az eredményes óvoda–iskola átmenet jó gyakorlatait megismerni.

1.1 Feladatleírás, témaválasztás indoklása

A szakdolgozatom témájának választásakor több tényező is befolyásolt: egyrészt a családi háttér, másrészt a tanulmányaim alatt megszerzett tapasztalataim, illetve igényem a szakmai fejlődésre.

Már születésem pillanatában több pedagógus vett körül, akiktől cseperedésem során óhatatlanul is hallottam, hogy milyen problémákkal küzdenek a munkáik során. Főként az első osztályosok előkészítő jellegű idejének oktatása-nevelése jelentette számukra a legtöbb fejtörést: hogyan tudják lekötni az újonnan érkező óvodás kis gyermekek figyelmét, hogyan tudjanak befogadó, elfogadó, másokat megértő közösséget kovácsolni, esetleges gyermeki szorongásokat feloldani.

Az óvoda–iskola átmenetről, illetve problémáiról az egyetemi oktatásom során hallottam részletesebben. Ekkor kezdtem el jobban érdeklődni a téma iránt, ezért is vettem fel specializációnak az óvoda–iskola átmenet kurzust. Vallom azt, amit dr. Szabó Pál is - aki pedagógusként, gyógypedagógusként, szakpszichológusként foglalkozott az iskolaérettség kérdéseivel- megfogalmazott: egy ember életét nagyon befolyásolja az, miként érzi magát a tanuló az iskolába lépés időszakában. Ezen okból is választottam a szakdolgozatom témájává az óvoda–iskola átmenetben a jó gyakorlatok feltárását egy kisvárosi környezetben.

Az egyetemi gyakorlataim megerősítettek abban, hogy az általam választott téma igenis fontos egy leendő, illetve már régóta pályán lévő pedagógus számára. A magabiztos döntésemet egy gyakorlat alkalmá adta meg, amikor azt a feladatot kaptuk, hogy látogassunk el egy általunk kiválasztott általános iskolai intézménybe és figyeljük meg az első osztályba érkező gyermekek beszoktatásának első hetét. Itt szembesültem a pedagógus által megoldandó valós helyzetekkel, amelyről eddig csak hallottam. A tanító adaptív személyisége, problémamegoldó képessége példát mutatott nekem. Megismerhettem a pedagógus - gyermek kapcsolatának kiépítési lehetőségeit, a gyermek testi - lelki egészségéért tett pedagógiai intézkedéseket. Megfigyelhettem mitől lehet sikeres egy iskolakezdés.

1.2 A dolgozat célkitűzései

Célom: a választott témához elsőként szakirodalmat gyűjtsek, amivel gyarapíthatom tudásomat ahhoz, hogy interjút tudjak készíteni, elemezni, majd mindezek segítségével szakmailag fejlődjek későbbiekben – aktív tanítóként - könnyebben tudjam az első osztályba lépő gyerekek átmenetét segíteni, hiszen nekik új emberekkel, környezettel, helyzetekkel, szabályokkal, tevékenységekkel kell szembenéznük.

Fontosnak tartom, hogy felkutassam, megismerjem azokat a mindennapi, jó gyakorlatokat, amelyeket egy kisvárosi általános iskolákban alkalmaznak az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésére.

Úgy gondolom hasznos, ha az első osztályba tanítók megosztják egymással saját tapasztalataikat, módszereiket, eszközeiket idővel akár el is sajátíthatják azt. Célom olyan jó gyakorlatok bemutatása, amelyek hatékonyan támogatják az intézmények pedagógiai gyakorlatát.

Bízom abban, hogy ezeket a know-howokat érdemes lesz beemelni, kipróbálni a hétköznapi pedagógia munkámban, ha szükséges alakítok rajta a saját osztályomra szabva. Az alkalmazás sikereit, nehézségeit megfigyelve esetleg ezeket újragondolom, javítom.

2. Szakirodalmi áttekintés

Mielőtt a szakirodalmi háttérben elmélyülök fontosnak tartom tisztázni néhány alapfogalom definícióját. Az alábbi fejezetben feltárom az iskolaérettség és a jó gyakorlatok fogalmát.

Ebben a fejezetben továbbá az alábbi témákat érintem:

- tankötelezettség és az iskolaérettség kritériumai
- prevenciós lehetőség az óvodában
- iskola.

2.1 Iskolaérettség

Ahhoz, hogy a választott témámat ki tudjam dolgozni, elsődlegesen az iskolaérettség jelentését kell megfogalmaznom, hiszen ez az elérendő célja az óvodai felkészítésnek, és ez az alapja az iskolai oktató-nevelőmunkának, ennek a megléte szükséges az iskolában való tanulói megfelelésnek, és ennek elérése után lehet eredményes a tanuló iskolai munkája.

Konkréten értelmezni az iskolaérettség fogalmát nem egyszerű feladat, mivel nagyon sok tényezőből tevődik össze, ezért utánanézttem néhány - ezzel a témával foglalkozó - kutató gondolatának.

A Báthory Zoltán és Falus Iván által szerkesztett Pedagógiai Lexikon szerint: *„a testi, lelki (értelmi) és szociális területeken elért fejlettségi szinteket jelenti, amelyek egyaránt fontosak a sikeres iskolai munkához”* (Báthory és Falusi 1997: 93).

Ez a meghatározás egyértelműen kimondja, hogy a gyermekek biológiai, intellektuális és közösségi érettsége szükséges az iskolakezdés megállapításához.

Hajduska Mariann a következőt írja: *„Az iskolaérettség nem annyira a képességek meglétét avagy hiányát, inkább egy kor, egy adott társadalom elvárásait jelzi az iskolába lépővel szemben”* (Hajduska 2008: 42).

Hajduska a Pedagógiai Lexikonban leírtak mellett egy kicsit másképp értelmezi az iskolaérettség fogalmát: nagyobb hangsúlyt fektet arra, hogy az adott időszakban a társadalomnak milyen elvárásai vannak az iskolát megkezdő gyerekekkel szemben. Ezt azért tartom fontosnak, mert minden korszaknak megvan a maga értékrendje, miszerint a gyerekeket oktatni-nevelni szeretné.

Hajduska szemléletét megerősíti Mérei Ferenc és V. Binét Ágnes a Gyermeklélektan című könyve, melyben pontosan kijelentik, hogy „*az iskolaérettség, mint fogalom pontatlan, nem érettségről, hanem alkalmasságról van ugyanis szó*” (Mérei és V. Binét 1998: 173).

Egy harmadik megközelítést is érdemes átgondolni: Buda Béla szerint: „*A 6. életév tájéka markáns érési változás időpontja, ezt a mindennapi tapasztalatok alapján is ismerjük, a gyermekek viselkedése ekkor lép a szabálykövetés, az irányíthatóság és a motiválhatóság szempontjából, olyan állapotba, hogy csoportos oktatásra alkalmasak lesznek és ekkor telítődnek elegendő készetéssel a kognitív képességek is*” (Dr. Buda 1986: 131).

Buda Béla megfogalmazása áll hozzám a legközelebb, ugyanis az ő elgondolása szerint ekkor ér a gyermek abba az időszakba, amikor szeretne már iskolába menni, kíváncsi lesz a világra és rendelkezik olyan attitűdökkel, tulajdonságokkal, amik elengedhetetlenek az iskolai tanuláshoz.

A végső idézet összegzi a fentebb említett gondolatokat és a gyermek szemszögéből is megközelíti az iskolaérettség fogalmát. Bármelyikük definíciójának értelmezésekor abban megállapodhatunk, hogy az iskolaérettség nélkülözhetetlen egy sikeres iskolakezdéshez.

2.2 Jó gyakorlat

Szakedolgozatom címében szereplő jó gyakorlat szó definícionálása is magyarázatra szorul.

„*A jó gyakorlat olyan innovatív folyamat, módszer, cselekvés és eszközhasználat együttese, amely az intézményi gyakorlatban és működésben megtapasztható, több évig sikeresen és hatékonyan alkalmazott, kipróbált, ezért eredményesen adaptálható, fenntartható, fejleszthető, dokumentálható. A jó gyakorlat tehát adott szakmai kritériumoknak megfelelő innováció, oktatási, pedagógiai, szervezetfejlesztési gyakorlat, amely az intézmény szakmai és menedzsmentet érintő fejlesztőmunkáját az egyéni fejlesztési szintig pozitívan befolyásolja. Az átvett innováció a továbbiakban a felhasználók által is elismert referenciaként képes működni. Tehát a jó gyakorlat keresésének és implementációjának a lényege a sikeres adaptáció, a saját intézményi működésébe való beépítés*” (Kerekes 2011: 14).

Az innovatív szó újítást, fejlesztést, újszerűséget jelent, ami a pedagógiában akár módszerekben, akár a cselekvés - illetve eszközhasználat együttesében is tapasztalható. Fontos, hogy ez a jó gyakorlat az intézményben már jól bevált legyen, melyet más iskolák is a tudás megosztásának egyik eszközeként átvehetnek, megvalósíthatnak, akár saját intézményük arculatára szabva módosíthatják. Olyan példának kell lennie, amely rugalmas, mindenki a saját adottságaira tudja alakítani, formálni, hiszen sokféle a befogadó környezet.

Ezek a jó gyakorlatok akár intézményi, akár egyéni szinten is megjelenhetnek a köznevelés különböző területein. Ezeknek egyezni kell a köznevelésben meghatározott szakmai elvárásoknak (Nemzeti alaptanterv, Óvodai nevelés országos alapprogram). A jó gyakorlat egy ötletből indulva – mely egy jól kidolgozott alapot ad - azt tartalommal megtöltve, kipróbálva, leellenőrizve, értékelve példaértékű módszerré válhat, amelyet más pedagógusok, intézmények adaptálhatnak.

Ezen alapfogalmak meghatározása és értelmezése után összesítem a szakirodalmak által megfogalmazott kérdéseimet: mit tesz az óvoda, iskola azért, hogy ne érezzék a gyerekek a nagy váltást, és milyen jó megoldásokat találnak ahhoz, hogy megelőzzék az intézményváltás okozta esetleges kudarcokat, valamint élmény legyen a tanulóknak az iskolába járás.

2.3 Tankötelezettség és az iskolaérettség kritériumai

Az iskolai érettség gondolata külföldön és hazánkban fejlődéslelektanilag kutatott téma: mikortól találjuk érettnak a gyermeket ahhoz, hogy tanulmányait megkezdje.

Nézzük egy kis nemzetközi körképet! Az Új Köznevelés folyóiratban Golyán Szilvia ír a kisgyermekkorú intézményváltás európai tapasztalatairól (Golyán 2016). Európában minden országban, a világ országai tekintetében pedig 95 százalékában van tankötelezettség. Az iskolába lépés, illetve elhagyás korhatárában viszont különbség mutatkozik. Az Európai Unió legtöbb tagállamában hat éves kortól 16 éves korig tart a tankötelezettség. Észak - Írországban például már négy éves korban kezdődik a tankötelezettség. Dániában, Finnországban legkésőbbi iskolakezdési kor: hét év.

Magyarországon a 2011-es köznevelési törvény¹ 27. fejezet 45. paragrafusában arról tájékozódhatunk, hogy a gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig betölti a hatodik életévét tankötelesség válik. A 275/2019-es kormányrendeletben² olvashatunk arról, hogy a szülőnek kizárólag egy alkalommal - indokolt esetben - lehetősége van kérelmezni, hogy gyer-

¹ Lásd: 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2011. [2023.01.07.] >URL: <http://www.magyarokozlony.hu/pdf/11446>

² Lásd: 2019. évi Kormányrendelet a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2019. 11. 21. [2023. 01. 07.] >URL: <https://magyarokozlony.hu/dokumentumok/fcabd43777db02f94873c5ed204f6f7091ee04ec/megtekintes>

meke még egy nevelési évig óvodai nevelésben részesülhessen, ha ezt az Oktatási Hivatal támogatja. A hét éves gyermeknek szeptember első napjával mindenképp meg kell kezdenie az iskolát. Ha a Pedagógiai Szakszolgálat szakértői bizottsága sajátos nevelési igényt (SNI) vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséget (BTMN) tár fel az iskolakezdés évének január 18. napjáig, akkor szülői kérelmet nem kell benyújtani. Korábbi években az óvodapedagógus szakvéleménye, illetve a Szakszolgálat véleménye alapján hoztak döntést az iskolakezdésről. A felelősségük hatalmas volt, hiszen éretlenül iskolába menni jelentős hátrányt halmozhatott fel a kisgyermek életében.

Ahhoz, hogy a gyermekek iskolai életre való alkalmasságát megítéljük, különböző kritériumoknak kell megfelelniük. A 363/2012. (XII.17.) kormányrendelet³ az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjáról ír, melyben megtudhatjuk, hogy „az iskolakezdéshez az alábbi feltételek megléte szükséges: testi, lelki és szociális érettség, amelyek egyaránt szükségesek az eredményes iskolai munkához.”

Meglátásom szerint a valós életben sok szülő azt gondolja, hogy ha a gyermeke kellőképpen intelligens, okos, akkor már iskolaérett. Ehhez azonban az értelmi képességeken kívül bizonyos biológiai adottságokkal, megfelelő szocializációs érettséggel (alkalmazkodóképesség, közöség elfogadása, viselkedési normák betartása) kell rendelkeznie a kisiskolásjelöltnek.

Magyarországon nem létezik egy kaptafára készült iskolaérettségi vizsgálat: minden óvoda különböző módon méri fel a gyerekeket, de mindenhol ugyanazokra a kritériumokra akarja megtalálni a választ.

Az iskolaérettség feltételei közül, amit nem tudunk kívülről befolyásolni, az a biológiai adottság, a testi változás.

Vajda Zsuzsanna a következőkről ad információt. A kisgyermek testalkata megváltozik, arányosan fejlett: a fej - törzs aránya fokozatosan megközelíti a felnőttkori 1:8-as arányt (Vajda 2001). Manapság az iskolaérettség eléréséhez nem tartják a biológiai kritériumot hangsúlyosnak.

A szerzők szerint eltűnik a kisgyermekkorra jellemző pocak. Karjai, lábai hosszabbak lesznek, megkezdődik a fogváltás időszaka, első tejfogakat kihullajtja és a második alakváltozás beindulását jelzi a maradandó fogak megjelenése. Meghatározzák a megfelelő testsúlyt (20-22

³ Lásd: 2012. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2019. [2023. 01. 07.] >URL: <http://www.kozlonyok.hu/nkon-line/mkpdf/hiteles/mk12171.pdf>

kg), - általános, jó erőnléttel kell bírnia - magasságot (120-130 cm), legalábbis fontos, hogy a tanulással járó fizikai terheket el tudja viselni: iskolatáska súlyát elbírná, kilásson a padból stb. Ideális esetben a nagy mozgások formái (járás, kúszás, mászás) összerendezettek, koordináltak. Uralkodnia kell mozgásvágyán, fontos, hogy tudja önmagát szabályozni, szándékosan irányítani mozgását, viselkedését, testi szükségleteit. Megfelelő állapotúaknak kell lenniük a finommozgásokhoz szükséges csontoknak, izmoknak, az érzékszerveknek (illetve segédeszközöket kell hozzá használniuk: szemüveg, hallókészülék...). Egyértelmű legyen a jobb-bal dominancia, lehessen tudni, hogy jobb-vagy balkezes, keresztcsatornák működjenek jól. Térben - síkban jól tájékozódjon, szem-kéz koordinációja megfelelő legyen (Barabási, Demény és Stark 2012).

A szocializációs tulajdonságait a családi léten kívül az óvoda lényegesen befolyásolja. Szociális érettség alatt azt értjük, hogy képes mind a felnőttekkel, mind a kortársakkal eredményesen együttműködni, ha kell, alkalmazkodni. Ez a szociális érettség megnyilvánul a gyermek önállóságában, önfegyelmében, feladattudatában, felelősségérzetében, közösségi életében. Fontos, hogy formálódjon reális önértékelése. Képes magatartása fékezésére és irányítására. Az óvodában kialakított feladat – és szabálytudattal, bizonyos monotoniatűrővel kell rendelkeznie. Ki kell, hogy alakuljon a szándékos figyelem: akaratlagosan tudjon összpontosítani valamire.

Az alapvető egészségügyi, udvariassági szokásokat ismerje és alkalmazza, igyekezzen azokat mind betartani (Fornay et al. 2006).

A kognitív, pszichés vonatkozásban az iskolaérett tanuló már érdeklődést mutat a környezet felé, fejlődik az észlelése, mind auditív (hallási), mind vizuális (látási) ingerek tekintetében. Az önkéntelen figyelem, emlékezet mellett megjelenik a szándékosság, figyelemkoncentrációjának ideje egyre hosszabbá válik, akár 15-20 percig is fennáll. Szeriális (sorrendi) emlékezetében a felidézés egyre pontosabb lesz, irányokra is kiterjedhet. Gondolkodása kezd elszakadni a cselekvéstől, szemléletességtől és elindul az elemi absztrakció (fogalmi gondolkodás) irányába. Analízis - szintézis terén a néhány részlet felismerésétől a minden részlet felismeréséig is eljuthat, általánosításra (gyűjtőfogalom meghatározása) egyre több területen képes. Konkretizálásnál a gyűjtőfogalmak alá tartalmazó elemeket felsorolja. Összehasonlításra, differenciálásra képes. Összefüggéseket felfog (megkezdett mondatot befejez). Biztos mennyiség fogalommal rendelkezik (Fornay et al. 2006).

Anyanyelvi képességein belül a beszédhallása megfelelő, megkülönbözteti a fonémákat. Beszéde tiszta, érthető, többnyire beszédhibától mentes. Amennyiben szükséges logopédiai foglalkozás keretén belül javítják. Egyszerű mondatokban beszél, fogalomhasználata általában pontos, szókinccse megfelelő. Képes gondolatait késleltetni, ezáltal a beszédfigyelme megfelelő (Fornay et al. 2006).

Általános tájékozottsága az őt körülvevő világban jó, ismeri személyes adatait, évszakokat, napszakokat, hét napjait, alapvető színeket (Fornay et al. 2006).

2.4 Prevenációs lehetőségek az óvodában

A 2011. évi CXC. köznevelésről⁴ szóló törvényben olvashatjuk, hogy Magyarországon az óvodai nevelés a gyermek hároméves korában kezdődik, és addig az időpontig tart, ameddig a gyermek a tankötelezettség teljesítését meg nem kezdi. A hatodik pont nyolcadik §-a meghatározza, hogy a gyermeknek naponta minimum 4 óvodai foglalkozáson kell részt vennie. Az óvodai nevelés alapelveit az ONAP tartalmazza. Ebből megtudhatjuk, hogy a köznevelés ezen területének feladata a gyerekek testi-lelki szükségletek kielégítése mellett az egészséges életmód alakítása, az érzelmi, erkölcsi és értékorientált közösségi nevelés, az anyanyelvi, értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása.

2. 4. 1 Mit tehet az óvoda a zökkenőmentes átmenetért? Milyen feladatai vannak?

Megtudhatjuk az Országos óvodai nevelés alapprogramjából, hogy az óvodában a játék a legfontosabb, leghatékonyabb tevékenység, ezért az intézményekben rengeteg játékba csomagolt fejlesztő feladatokkal kötik le a kisgyermek figyelmét. Napi szinten verselnek, mesélnek, énekelnek, „zenélnek”, körjátékoznak, énekes játékokat játszanak, gyerektáncokat ismernek meg. Heti programjaik között mindig található rajzolás, festés, mintázás, kézi munkázás. Rendszeresen mozognak, sok időt töltenek a szabadban, így a pszichomotorikus készségek, képességek egyre jobbak válnak, valamint a mozgáskoordináció is intenzíven fejlődik⁵.

A családi háttér, az óvodapedagógus munkája és a gyermek belső érésének hatására az óvodás kor végére eléri a gyermek azt a fejlettségi szintet, ami az iskolai élet megkezdéséhez nélkülözhetetlen. Az SNI-s gyermekek esetében folyamatosan speciális szakember segíti a fejlődést.

⁴ Lásd: 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2011. [2023.01.07.] >URL: <http://www.magyarokozlony.hu/pdf/11446>

⁵ Lásd: 2012. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2019. [2023. 01. 07.] >URL: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/mkpdf/hiteles/mk12171.pdf>

dést. Az óvodák pedagógusainak célja, hogy az óvodából kimenő gyermekek mindezen korábban említett kritériumoknak megfelelően iskolafelkészült állapotba kerülve jussanak a tanítók első osztályközösségébe⁶.

A Fornay–Kissné–Miskolcziné–Pongorné–Rákóczi és Sütőné szerzők szerint amíg az gyermek óvodába jár, az óvónők folyamatosan nyomon követik valamennyi képességterületen a gyermek önmagához mért fejlődését.

A nagycsoportos kisdíák fejlettségének megállapítására szeptember hónapban, majd november végén, illetve május, júniusban szakítanak időt. A nevelési év kezdetén még van idő az esetleges lemaradás felzárkóztatására, a november végi mérés segít abban, hogy eldöntsék az óvopedagógusok, hogy nyugodt szívvel engedhetik-e fel iskolába a nebulót, vagy beszéljenek-e a szülővel a gondokról, illetve szakemberhez küldjék-e a gyermeket.

A fejlettségi szint megállapítására különböző módszereket, eszközöket alkalmaznak az óvodákban az óvodapedagógusok, pl. Nagy József: PREFER (Preventív fejlettségvizsgáló rendszer), DIFER (Diagnosztikus fejlődésvizsgáló és kritériumorientált fejlesztő rendszer) vizsgálat használatára is jogosultak. Természetesen, ha szükséges, szakember segítségét kérik. Májusban az utolsó, kimeneti mérést valósítják meg (Fornay et al. 2006).

2.4.2 Milyen programokat szervez az óvoda?

Vekerdy Tamás könyvében olvashatunk az óvoda–iskola kezdeményezéséről, mely a Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola Művelődési Központból indult ki. Ezekben az osztályokban Winkler Márta módszereit elsajátítva Waldorf módszereket alkalmazva oktattak, neveltek. Az óvoda–iskola azt jelentette, hogy a tanítónő bement az iskolásjelöltek közé, de nem tanítani, hanem hogy velük játsszon. Az óvónő pedig felkísérte őket az iskolába, így biztosították ketten a valódi és személyre szabott átmenetet óvoda és iskola között. Erről a kezdeményezésről szakdolgozatot készítő hallgatók is kutakodtak. Megállapították, hogy ezekben a gyermekközpontú osztályokban jóval kevesebb a hiányzók száma, mint a település más intézményeiben. Minek tudható ez be? Annak, hogy a gyerekek itt jól érezték magukat, hiszen valódi, életkori szükségleteiknek megfelelő órákon vehettek részt (Vekerdy 2021).

⁶ Lásd: 2012. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2019. [2023. 01. 08.] >URL: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/mkpdf/hiteles/mk12171.pdf>

A hajdúböszörményi Napsugár Óvodának⁷ óvoda–iskola átmenetet segítő programjai vannak, mely egy egész évet átölel. Ősszel Szüreti Mulatságra hívják a volt óvodásaikat. Ezen a napon találkoznak a jelenlegi óvodások a volt ovis társakkal, akik már első osztályosok. Közös tevékenység során sok információt szereznek az iskolai életről. A körzetükbe tartozó iskolákkal felveszik a kapcsolatot és közös találkozót tartanak az óvodák és iskolák képviselői. A megbeszélés során hatékonyan együtt működnek. Az óvodákban, iskolákban dolgozó pedagógusok közös szakmai napon előadásokat hallgatnak meg.

Decemberben a volt óvodások betlehemezéssel lepik meg a kicsiket. Tavasz kezdetén a hatékony együttműködés és a jó szervezés érdekében szülői értekezletet tartana az óvodában, melyen a nagycsoportos gyerekek szülei, az óvónénik és a leendő tanító nénik beszélgetnek. A nagycsoportos gyerekek számára rajzpályázatot hirdetnek és a kész művekből kiállítást szerveznek. Az óvodában nyílt napot tartanak az elsős tanítókat és a gyereknapi meghívják a volt tanítványokat, a mostani elsősöket.

A Szolnok Városi Óvodákban Ferenczné Teleky Éva beszámol a „Varázsceruza” jó gyakorlatról. A varázsceruza innovációs indításának oka, hogy emelkedett az óvodában maradt gyermekek száma. A program célja az volt, hogy a gyermekek helyt tudjanak állni új helyzetben is. Az iskolai életet érintő eseményekről tapasztalatot akartak gyűjteni az óvodásokkal, bekapcsolták a partneriskola diákrendezvényeibe, fogadták az elsősöket, óralátogatásokat szerveztek az óvodásoknak. Éves szinten minimum két témát járnak körül, az egyik az „Iskolás leszek”, ahol az iskolai életformát teszik élményszerűvé „Ákom-bákom berkenye”, ahol az írás előkészítése érdekében finommotorika fejlesztését elősegítő tevékenységeket végeznek. A matematikai és magyar órák előkészítéséhez „Mikrobi” témában különböző számolgotó, beszélgetésre alkalmas feladványokat adnak (Ferenczné 2019).

⁷Lásd: Szerző és év nélkül 1: Óvoda–iskola átmenetet segítő programok. Hajdúböszörmény: Napsugár Óvoda. [online] In: Napsugár Óvoda Hajdúböszörmény honlapja. [2023. 01. 09.] > URL: <http://napsugarovoda-hb.hu/download/ovoda-iskola-atmenetprojekt.pdf>

2.5 Iskola

A 2011. évi CXC. köznevelési törvény⁸ 50. paragrafusában olvashatjuk, hogy „*az iskolába a tanköteles tanulókat az első évfolyamra a kormányhivatal, települési önkormányzat által működtetett intézmény esetében az önkormányzat által meghatározott időszakban kell beíratni.*”

Magyarországon az iskolai tankötelezettség hat és 16 éves kor közé esik. Az óvodai ellátás után a szülőnek vagy a gondviselőnek kötelessége beíratni a tanköteles és iskolaérett gyermeket a lakóhely szerint körzetes, illetve választott általános iskola első évfolyamára. A beíratkozást egy kérelem benyújtásával kezdeményezi a szülő, illetve gondviselő. Minden szülőnek nagy a felelőssége abban, hogy a gyermeke számára a megfelelő iskolát választotta-e. Az iskola a körzetébe tartozó gyermekeket köteles felvenni és csak ezután van lehetősége a megszabtról érkező tanulók felvételére.

2.5.1 Milyen nehézségek érhetik az iskolakezdő tanulókat?

Az iskolákba bekerülő gyerekek könnyen veszik az akadályokat, ha megfelelő iskolaérettséggel rendelkeznek. Tanítóktól hallott információk alapján néha akadnak azonban olyan esetek, amikor a gyerekek zökkenőmentes iskolakezdésében hiányosságok tapasztalhatók.

Tanító Módszertani Folyóirat XXVI. évfolyam szeptemberi számában Zombori Judit összefoglalja, hogy mi okozhatja a zökkenőket a kis elsősöknek (Zombori 1998).

Elsőként ír arról, hogy krízis lehet az, ha az óvodás gyermekek új környezetbe lépnek. Az óvodás kis csoportok helyett egy nagyobb légterű, több osztályból, teremről álló épületkomplexumba kerülnek, főként a városi, fővárosi diákok.

A továbbiakban is ismertetem Zombori (1998) gondolatait a gyerekek nehézségeiről. Bár 25 éves ez a tanulmány, de úgy gondolom még ma is aktuálisak a gondolatai. Új személyekkel kerülnek kapcsolatba. Ebben az életkorban még szorosan kötődnek a gyerekek egy-egy felnőtt személyéhez és itt meg kell ismerniük, el kell fogadniuk az újonnan velük foglalkozó pedagógusok, felnőttek személyét. Mindenképpen több óvodából összetevődő diákok kerülnek egy osztályba, így megváltozik az eddig ismert gyermekközösség is.

⁸ Lásd: 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2011. [2023.01.07.] >URL: <http://www.magyarokozlony.hu/pdf/11446>

Megváltozik a foglalkozásrendjük és a tevékenységük az iskolakezdéskor. Az óvodában megszokott rengeteg játékot felváltja a tudatos tanulás, más lesz az időbeosztásuk, hosszabb ideig kell figyelniük, koncentrálniuk.

Az általános iskolában az általános műveltséget megalapozó nevelés - oktatás folyik, ahol a pedagógusnak meg kell szerveznie a hatékony tanulást, jól kell megválasztania a tanulás eszközeit, módszereit és a gyermek fejlettségét figyelembe véve meg kell teremtenie a nevelő-oktató munka feltételeit. Mindehhez a gyermeknek alkalmazkodnia kell: változnak az óvodában jól ismert, megszokott életszabályok, a közösségi élet normái és kiszélesednek a kapcsolataik. Az iskola olyan szabálytudatra épít, amivel különböző tevékenységformákat tud létrehozni és ehhez nélkülözhetetlen a gyermekek megfelelő alkalmazkodó képessége.

2.5.2 Mit tesznek az iskolák a zökkenőmentes átmenetért?

Szülőknek, gyermeknek, pedagógusnak mit jelent a sikeres iskolakezdés? A szülő számára az első siker ott jelenik meg, ha az általuk választott iskolába járhat a gyermekük. Iskolán belül a megfelelő osztályba kerülés is jó érzéssel tölti el őket. Van, aki már első osztálytól szeretné gyermekét informatikai oktatásban részesíteni, van, akinek a művészetek, és van, aki számára a rendszeres testmozgás jelenti a prioritást. Néha megfellebbeznek arról, hogy némelyik gyermeknek ez megterhelő lenne. Az igazi siker az lehet a szülők számára, ha a gyermek szívesen jár az iskolába, ha dicséretet hall a tanítótól, ha a tanuló biztonságban érzi magát.

A gyermeknek az jelentheti a sikert, ha az iskolában kedvelik, szeretik, ha jó a közérzete. Jut idő a tanulás mellett szabadidős játékos, foglalkozásokra, barátságkötésre. Nagy örömmel tölti el, ha feladatait önállóan tudja elvégezni, fontos számára a pedagógusok, szülők véleménye (Csonka 1999).

Az iskolában dolgozó tanítóknak a siker egyenlő azzal, ha látja a tanulókon, hogy probléma nélkül veszik az első osztály akadályait, ezért minden tőlük telhetőt megtesznek: összefognak az óvodai dolgozókkal és közös programokat szerveznek az intézmények.

Az óvodával való együttműködés érdekében a tanítók szülői értekezleten vesznek részt az óvodában, még az iskola megkezdése előtt. Tájékoztatást adnak iskolájuk céljairól, feladatairól, hagyományairól, bemutatják az iskolájukat., ha szükséges tanácsokkal látják el a szülőket.

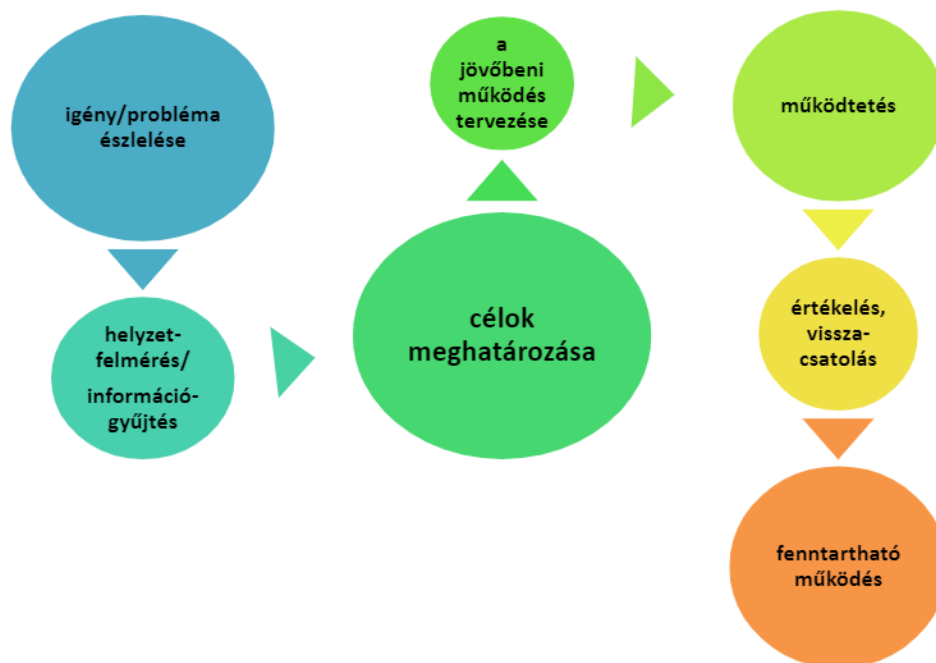
Nyílt órát tartanak tavasszal, melyre az óvodás gyermekek és szüleik látogathatnak el. Az óvodásokat bevonják a tanórába. Itt ők is aktívan dolgozhatnak, játszhatnak, megmutathatják készségeiket, képességeiket.

Beiratkozás után az első szülői értekezleteken a szülők felvilágosítást kapnak a szükséges felszerelésekről, megbeszélhetik az esetleges gyermekkel kapcsolatos fontos információkat.

Az általános iskolák az első osztályos tanulókhoz októberben meghívják a volt óvónőket. Ők láthatják az elmúlt pár hónap fejlődését az általuk nevelgetett gyermekeken. Ez mindenképpen jó visszacsatolás ahhoz, hogy milyen alapot adott az óvodai nevelés a nebulónak.

2.5.3 A jó gyakorlatok kialakulása és fellelhetősége

Ebben a fejezetben tanulmányozom, hogy hogyan alakulnak ki a jó gyakorlatok. Az első dologunk az, hogy az intézményben észleljük az aktuális problémát, utána feltárjuk a helyzetet, majd elemezzük azt. A kimutatott állapotra keresünk megoldási lehetőséget, kitűzzük a célokat. A megfelelő módszer és eszközök megtalálása után kipróbáljuk, hogy ez a gyakorlat hogyan működik és ha a visszacsatolásból az derül ki, hogy sikeres, akkor mondhatjuk rá, hogy egy jó gyakorlatról beszélünk.

1. ábra: Dr. Bodó Márton: Jó gyakorlatok a köznevelési rendszerben.

A jó gyakorlatok kifejezés használata a pedagógiában már régebb óta jelen van. Ezek a gyakorlatok azért születtek, hogy hátrányt kompenzáljanak, vagy ennek ellentéte: tehetséget gondozzanak, illetve egy-egy terület fejlesztésében szerettek volna innovációt nyújtani valamelyik tantárgyon belül. Ezek lehetnek saját kidolgozásúak, vagy már adaptált gyakorlatok, melyeket az átvevő iskolák magukra szabtak, esetleg továbbfejlesztettek (L. Ritók 2016).

Kezdetben a SuliNova oldalakra töltötték fel ezeket, s a „Szolgáltatói kosár” tartalmazta az összegyűjtött, minősített jó gyakorlatokat, csak akkor még más néven futott. Pl: integrációt segítő oktatás, egyénre szabott fejlesztések, differenciálás. Megvolt a lehetősége az egymástól tanulásnak, azonban a későbbiek folyamán ez feledésbe ment, nem mérték, hogy mennyien vették át ezeket az ötleteket, hányan próbálták ki, építették be az oktatási, nevelési folyamatokba.

Miután a SuliNova megszűnt, megjelent az Educatio, ahol az Iskolatáska⁹ felületen tölthették fel a saját kidolgozású, innovatív programjaikat az intézmények, itt találhattak rá a pedagógusok a több mint 200 jó gyakorlatra, bevált jó gyakorlatokra, illetve az ötletekre. Publikussá csak a 2015. 08. 31-ig feltöltött gyakorlatok váltak, mert egy TÁMOP-os projekt megvalósítása (TÁMOP-3.1.1-11/1-2012-0001 „XXI. századi közoktatás fejlesztés, koordináció II. szakasza) előtte nap befejeződött. Ebben az utóbbi adatbázisban a Szolgáltatói kosár tartalmának egy része elérhető, keresőrendszere a korábinál differenciáltabb, célzottabb.

Persze ezen oldalakon kívül is születtek jó gyakorlatok, melyek a kompetencia fejlesztését, a paradigmaváltást (a megszokottól eltérő, új alapokat), az SNI-s gyerekek fejlesztését, a halmozottan hátrányos, roma tanulók fejlesztését, az egész napos iskola kidolgozását helyezték a központba.

2.5.4 Magyarországon alkalmazott jó gyakorlatok

Az alábbi fejezetben tekintsünk bele néhány óvoda–iskola átmenetet megkönnyítő, jó gyakorlatot bemutató intézmény programjába!

Elsődlegesen egy helyi példát is szeretnék ismertetni. Egy Somogy vármegyei óvodában az óvónők a helyi általános iskolák pedagógusai részére kérdőívet állítanak össze, amelyben olyan kérdésekre keresi a választ, amik segítik a partnerkapcsolat megőrzését, elősegítik az ovisok iskolába lépésének megkönnyítését. Néhány kérdést részletezek:

- Mely típusú csoportból érkező gyerekek körében tapasztal
 - nagyobb motiváltságot a tanulásra?
 - jobb neveltségi fokot?
 - nagyobb tudásszintet?
 - jobb közösségi magatartást?

⁹ Lásd: Szerző és év nélkül 2: Pedagógusok: Jó gyakorlatok. Budapest: Iskolatáska. [online] [2023. 01. 10.]> URL: <https://iskolataska.educatio.hu/index.php/jogyakorlatotlet/index>

- Mikor korrekt a partnerkapcsolat óvoda és iskola között?
- Mi a pedagógus véleménye: mi az óvoda elsődleges feladata?
- Mely kapcsolattartási formákat tartja hasznosnak óvoda–iskola között?

A kapott válaszok elemzése után az óvoda az igényeknek megfelelően bizonyos korlátokon belül végzi prevenciós munkáját: az óvoda – iskola átmenetet érintő döntés- előkészítő munka mindkét fél vélemény –nyilvánítására épül.

Az óvoda–iskola átmenet megkönnyítése végett meghívást kapnak a települések iskolája/iskolái az óvodától/óvodáktól. A hívásnak eleget téve a nagycsoportos óvodásokhoz tavasszal ellátogatnak a leendő tanító nének, akik megfigyelhetik egy-egy óvoda foglalkozását, illetve a megszokott kis környezetükben „dolgozó” iskolásjelölteket. Ezeket a foglalkozásokat nagyon várják az ovisok, tanítók. Ekkor rálátást kapnak a pedagógusok az óvodák mindennapi tevékenységének hatékonyságára.

A továbbiakban a soltvadkerti KTKT Általános Iskola és Középiskola Kossuth Lajos Általános Iskolájának programtervét ismertetem, melyet Dely Zsuzsanna készített el. A TÁMOP 2009-0275 pályázatban feltöltött ütemterve szerint a következőket valósították meg. Augusztusban tovább erősítették a kapcsolatot az óvoda és iskola között, elkészítették az óvoda–iskola átmenetet segítő programot. Ügyeltek arra, hogy folyamatos legyen az óvónők és a tanítók szakmai együttműködése. Szeptemberben az óvodákkal közösen különböző eseményeket bonyolítottak le. Az első osztályos tanítók fogadták a volt nagycsoportosokat az iskolában. Szüreti fesztiválon közös programokat szerveztek. Októberben az iskolában a DIFER mérés elvégzése után a tanítók elkészítették az egyéni fejlesztési terveket. Novemberben az óvónők látogattak az iskolába, ahol bemutató órákon vettek részt, s megbeszélhették az eltelt idő fejlődési eredményeit, problémáit. Decemberben a karácsonyi projekten belül műhelymunkában vettek részt a pedagógusok és az óvónők. Januárban az igazgatóhelyettes meghívta az óvoda vezetőket, ahol szakmai változásokról, módszerekről előadásokat hallgattak meg. Februárban a tanítók látogattak az óvodába, ahol betekintettek a nagycsoportos foglalkozásokba, megbeszéltek a beiskolázási teendőket. Márciusban az igazgató és a helyettes szülői értekezletet tartott az óvodákban. Ugyanebben a hónapban az első osztályos tanítók nyílt napot tartottak az első osztályosok szüleinek. Áprilisban megtörtént a tanköteles tanulók beiratkozása. Májusban, hogy félelem nélkül legyen az iskolakezdés ovisok látogattak a leendő osztályos elsős tanítókhöz. Ez a hónap rendkívül sok programmal volt telítve, a városi gyermeknapon közös programokat szerveztek az óvodások és iskolások (Dely 2009).

A Hajdúdorogi Móra Ferenc Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola „Ovi-suli játékos képességfejlesztés” cím alatt egy iskolai előkészítést támogató egy éves programsorozatot ismerhetünk meg (Metka et al. 2020).

Heti egy alkalommal az óvodások 60 perces foglalkozáson vettek részt, melyen a maximális csoportlétszám 12 fő volt. Ez a program azon gyerekeknek szólt, akik már hat évesek, de még nem kezdték meg az iskolai tanulmányaikat. A programban való részvétellel az óvodások fokozatosan megismerhették az új környezetet, ahova a következő tanévtől járnak. A foglalkozások az óvodai játékközpontú tevékenységekből átvezették őket az iskola által teremtett tanítási, tanulási tevékenységbe, ahol a teljes személyiségük, képességeik fejlesztésre kerültek.

A Tarcali Klapka György Általános Iskolában a „Csicsergő” Programon keresztül betekintést nyerhetünk az óvoda–iskola átmenet folyamatába. A program célja az volt, hogy a leendő első osztályosok és szüleik megismerjék az iskola működését, az intézményben folyó nevelő-oktató munkát, a pedagógusokat, segítőkét, valamint a tanítók is tájékozódjanak a leendő első osztályosok fejlettségi szintjéről. A programon belül négy alkalommal négy témát jártak körül: A „Sing a song; Sing ein Lied” nyelvet és zenét összekötő foglalkozáson, egy Okoskaland informatikai oktatáson, egy Mocorgó testi nevelésen és egy Varázskezek kézműves foglalkozáson vehettek részt a gyerekek. Az intézményben a tanulói összetétel gyökeresen megváltozott, nagyon sok volt a halmozottan hátrányos helyzetű családokból érkező tanulók száma, ezért szeretnék volna a beiskolázási gyakorlatot megújítani. Ez a jó gyakorlat viszonylag új, ezért folyamatos önértékelésre van szükségük. Vizsgálják a kudarcok és sikerek okait (Metka et al. 2020).

A megismert intézményekben problémák adódtak: legtöbbjükbe sok hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanuló jelentkezett és emellett a kognitív fejlettségükben is elmaradások voltak. Az iskolák ezt a problémahelyzetet felismerték, elemezték és célul tűzték ki, hogy a problémahelyzetre megoldást találnak. Az ötletet megfelelő módszerekkel ötvözték, alapoztak a humán és a tárgyi erőforrásokra, s ezek segítségével megvalósították. Az évek folyamán ezeket elemezték, konstatálták a pozitívumokat és keresték az esetleges kudarcok okát. A visszacsatolások hatására kialakítottak egy jó gyakorlatot, mely segítette a gyerekeket a stresszmentes, szorongás nélküli óvoda–iskola átmenet megélésében. Az intézmények is jól jártak, hiszen a kollektívának együtt kellett működnie, kooperációs képességük fejlődött, jobban ráláttak az iskolába kerülő gyerekek személyiségére.

A bemutatott jó gyakorlatok hosszabb időintervallumot öleltek fel, - nemcsak egy-egy alkalom adódott a tanítók és az óvodások találkozására - hanem több hónapon át tartott, átíveltek egészen az első osztályba is. A programok lehetővé tették, hogy az óvodák és iskolák között

szorosabbá váljon a kapcsolat. Az intézményekben dolgozók megismerhették egymás munkáját. A programok során hangsúlyt fektettek a gyerekek szüleinek bevonására is.

Ezek a jó gyakorlatok alkalmasak arra, hogy más intézmények adaptálják, hiszen minden iskola célja, hogy a gyerekek kudarcait megelőzze és az is, hogy minél több pozitív élményhez juttassák őket.

3. Empirikus vizsgálat

3.1 A kutatás célkitűzései

A megismert szakirodalom alapján - amelyek hangsúlyozzák az óvoda–iskola átmenetet segítő jó gyakorlatok jelentőségét, hasznát - kíváncsivá váltam, hogy egy kisvárosban hogyan valósul meg az átmenet. A vizsgálatom elsődleges céljaként az óvoda–iskola átmenetet segítő jó gyakorlatok, módszerek összegyűjtését tűztem ki. Fontosnak tartom, hogy a kisiskolás az első napjaiban sikereket érjen el, hiszen a gyermek, a szülő és a család életében is meghatározó az iskolakezdés.

Kezdő pedagógusként úgy gondolom szükséges néhány jó gyakorlatot megismernem, elsajátítanom tapasztaltabb tanítóktól, ahhoz, hogy az óvodából iskolába érkező gyermekek kezdeti kudarcait megkönnyítsem: elősegítsem abban, hogy sikeresen be tudjon illeszkedni az iskola környezetébe, illetve meg kell ismerkednem velük azért, hogy megfelelően tudjam fejleszteni különböző képességeiket.

A kutatásom abból a problémahelyzetből indult ki, hogy gyakorlatom alatt szembesültem néhány első osztályos gyermeket érintő nehézséggel, melynek megoldására keresek különböző jól alkalmazható gyakorlatokat.

3.2 A kutatási kérdések

Idősebb pedagógusoktól azt hallottam, hogy az átállásra kellő időt kell szakítani. Ha jól átgondolt, jól tervezett ez az alkalmazkodásra adott időszak, akkor ez pozitív hatással van az első évfolyam tantervi anyagának könnyebb elsajátítására is. A gyerekek legtöbbször nem önmagukért tanulnak, hanem a tanítók, a szülők kedvében akarnak járni azzal, hogy jól teljesítenek az iskolában. Nagyon sok tanuló jövője és hozzáállása függ egy hozzáértő, gyerekközpontú tanító személyiségétől. Az a jó pedagógus, aki megismeri a hozzá kerülő diákokat, megfelelő jó gyakorlatokkal rendelkezik és keresi az utat a gyermek fejlesztéséhez.

A fenti gondolatokra a következő kérdésekkel keresem a válaszokat: Milyen jó gyakorlatokat alkalmaznak az iskolában az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésére? Hogyan segítik a pedagógusok a szorongásoldást, közösségépítést? Milyen egyéni ötletek vannak a kognitív képességek fejlesztésére?

3.3 Vizsgálati módszer

Az iskolaérettség, a kritériumai és a jó gyakorlatok szakirodalmi áttekintése után primer, önálló vizsgálatba kezdtem, melyet a kisváros általános iskolái által alkalmazott jó gyakorlatok témakörben végzem el.

Vizsgálatom módszerévé a kvalitatív megközelítést választottam, mivel kutatásom során nem a mennyiségi adatgyűjtésre, hanem a minőségre koncentrálok. A minőségi megközelítés a következő kérdésekre keresi a válaszokat: Mi?, Miért?, Hogyan?.

A módszert azért alkalmazom, mert szeretném megismerni a válaszadóim gondolkodásmódját, feltárni és megérteni a szokásaikat. Szakdolgozatomban szándékozom felhasználni az interjúalanyok ötleteit, meglátásait a jó gyakorlat összegyűjtéséhez. Reményeim szerint ezen módszerrel értékes, empirikus, tapasztalaton alapuló válaszokhoz juthatok.

Ahhoz, hogy fel tudjam tárni az intézmények jó gyakorlatait, az interjút, azon belül is a strukturált interjút tartottam a legmegfelelőbb módszernek. A módszer célja, hogy egy előre összeállított kérdéssor alapján végzem el a felmérést. A strukturált interjú előnye, hogy ez esetben az interjúalany saját gondolatait tudja szavakba önteni, ezáltal több információhoz juthatok és ezekre vissza is tudok térni a beszélgetés közben. Az elhangzott, új információkat az elemzésben fel tudom használni. A strukturált interjú az interjúvázlattól esetleg csak kis mértékben enged eltérni, így a különböző alanyok által közvetített információkat jobban össze tudom hasonlítani az elemzés során. Nem gépies válaszokra vagyok kíváncsi, hanem az interjúalany gondolkodásmódjára, személyiségére is. Az interjúvázlat összeállításánál az eldöntendő kérdéseket kerülöm.

A tanulmányozást szélesebb körben terveztem meg, ezért ellátogattam a választott kisvárosban található négy általános iskolába. A kutatásomhoz egyszerű, véletlen mintavételt alkalmaztam, amely azt jelenti, hogy az interjúhoz felkerestem és felkértem az intézményekben dolgozó pedagógusokat, illetve a tanítóként dolgozó ismerőseimet, akik most első osztályban tanítanak. Az ő általuk kijelölt helyen találkoztunk, a közösen egyeztetett időpontban, s engedélyükkel felvételt készítettem a beszélgetésünkről. A kvalitatív módszer leggyakoribb típusa lehetővé tette, hogy vizsgálatomban kevés interjúalanyt vizsgáljak, ezért a véglegesen megkérdezett tanítók létszáma négy fő lett. A vizsgálat során nehezen történt meg a kapcsolatfelvétel. Az alacsony elemszám azzal volt indokolható, hogy bár felkerestem nyolc első osztályban tanító pedagógust, de többségük az iskolai elfoglaltságokra, számos pedagógiai programra hivatkozva, illetve a témában való kevésbé érintettség miatt nem vállalták az interjút. A kisvárosban négy általános iskola van. Abban szerencsém volt, hogy mindegyik intézményből legalább

az egyik tanító mutatott hajlandóságot a válaszadásra. A mintavételre február 15-e és március 15-e között került sor. Én azt gondoltam, hogy a félévzárása után talán több idejük lesz a pedagógusoknak a munkám segítésére. Az interjúk azonban 20-25 perc alatt zajlottak le interjúalanyonként, mert feszített időbeosztásuk miatt csak ennyi időt tudtak felszabadítani.

A kutatáskor teljes mértékben betartottam a kutatásba bevont személyekre vonatkozó etikai szabályokat és biztosítottam a résztvevők személyiségi védelmét. Az interjúnál is fontos, hogy a válaszadás önkéntes és az adatszolgáltatás anonim legyen. Személyes találkozáskor garantáltam, hogy az adatokat csak a szakdolgozatomhoz használom fel. Igyekeztem a kérdéseimet úgy feltenni, hogy az interjúalanyaimat ne fárasszam ki és ne keltsem bennük azt az érzést, hogy kifaggatom őket a titkaikról. Az interjú előtt bemutatkoztam és elmondtam, hogy mire szeretném felhasználni a vizsgálati eredményeimet. Biztosítottam őket, hogy az interjúanyaghoz rajtam kívül senki sem férhet hozzá.

Az adatgyűjtést személyesen végeztem el, mert úgy gondoltam az interjúhoz ez a legrugalmasabb módszer és ezáltal alkalmam nyílt a szakdolgozatom témájának mélyebb megismerésére is.

Az interjúkészítés során nagyon sok mindenre kellett odafigyelnem: gondolkodni, beszélni, de ezek mellett megpróbáltam a kérdésekre elhangzott válaszokat interjú közben pontosan lejegyezni. A jegyzetelés interjú közben azonban rendkívül nehéz volt, ezért hangfelvételt is készítettem. Az adatok rögzítését telefon segítségével végeztem el, ehhez természetesen előzetesen engedélyt kértem az intézményvezetőtől, illetve az interjúalanyoktól.

A felvett interjúszöveget többször végighallgatva átírtam egy nyelvileg helyes, tartalmilag hű és könnyen olvasható szöveggé. Az interjúanyag elkészülte után elkezdtem elemezni az interjún hallottakat. Az interjúelemzési módszerek közül a kondenzációt (sűrítést) választottam ki, mivel ezt akkor alkalmazzuk, amikor saját szavainkkal fogalmazzuk meg az interjút.

Kutatás megkezdése előtt röviden, lényegretörően összesítettem, rendszerbe foglaltam az adatfelvételt megelőző lépéseket és az azt követő munkálatokat. Elsőként kiválasztottam a kutatásomhoz legmegfelelőbb módszert. Ezután interjúvázlatot készítettem, melyben összegeztem, hogy milyen kérdésekre kell választ kapnom az interjúk során. A vizsgálatom számára megfelelő intézményeket kiválasztottam. Az adott intézmények vezetőségét felkerestem és kértem őket a kutatási engedélyem megadására. Az engedély után felvettem a kapcsolatot e-mailben az első osztályban dolgozó pedagógusokkal és ismertettem velük a vizsgálatom célját, kutatásom kérdéseit, illetve nagyvonalakban tájékoztattam őket a vizsgálat kérdéseiről. Elkészítettem a strukturált interjút, mely közben megteremttem a bizalmi légkört, s biztosítottam őket az anonimitásról. A beszélgetést, hangfelvételt rögzítettem jegyzeteléssel és telefonnal is. A

többször visszahallgatott interjú nyersanyagát legépeltem és ezután elemeztem, feldolgoztam a tartalmát. Végezetül összefoglaltam a kutatásom adatait és értékeltem az eredményeimet. Mindezek megléte után töröltem a hangfelvételt a telefonomról.

Az alábbi kérdések alapján folyt az interjú beszélgetés:

- Mit tart az iskola a legfontosabbnak a gördülékeny és sikeres óvoda–iskola átmenet kialakításához?
- Hogyan tartanak kapcsolatot a nagycsoportosokkal, óvónővel, szülővel iskolakezdés előtt és után?
- Milyen jó gyakorlatok segítik az ovi-suli átmenetet intézményi szinten? Mi az elnevezésük? Miért kezdték alkalmazni? Mi a céljuk velük? Mióta alkalmazzák ezeket?
- Saját ötletek, vagy már átvették, adaptálták valahonnan ezeket a jó gyakorlatokat?
- Kérem mutassa be az intézményi jó gyakorlatokat: kiknek, mikor, milyen programot szerveznek az átmenet megsegítésére, mennyi időintervallumot ölel fel, a megvalósításban milyen feladatot látnak el a pedagógusok!
- Elérték-e velük a kitűzött céljaikat? Mik a tapasztalataik, min változtatnának?
- Hogyan dokumentálták, hol jelentek meg, milyen dokumentációk keletkeztek a jó gyakorlatok megvalósítása során? (plakátok, felhívások stb.)
- Milyen formában történik ezeknek a gyakorlatoknak a megosztása?
- Amikor osztályába bekerülnek a gyermekek, akkor Ön mit tesz annak érdekében, hogy megkönnyítse az átmenetet az elsős gyermekek számára?
- Ön mit tesz annak érdekében, hogy megismerje az iskolát kezdő egyes gyermekeket?
Milyen módszereket alkalmaz erre?
- Készít-e anamnézist az iskolába lépő gyerekekről? Milyen kérdésekre keres választ?
- Voltak-e nehézségei a gyermekek megismerés során, ha igen, mik voltak azok?
- Sikerült-e valóban objektív megfigyeléseket végezni, amelyeket azután elemzett?
- Milyen gyakorlatokat végeztet a szorongás megelőzésére? Hogyan oldja az iskolába kerülő gyermek szorongását?
- Hogyan segíti elő a közösségépítést?

- Milyen kognitív fejlesztést végez az óvoda–iskola átmeneti időszakban? Tantárgyhoz köti? Hogyan valósítja meg?

3.4 A válaszadók intézményének rövid bemutatása

Mielőtt kimentem volna személyes interjúra tájékoztam az intézmények Pedagógiai Programjából, az iskolák honlapjáról, magáról az intézmények sajátosságairól.

Intézmények	Potenciális interjúalanyok száma	Arc poeticája	Sajátosságai	Tanulók összlétszáma
„A” iskola	3	Mi az iskola dolga?	művészetoktatás	581 fő
„B” iskola	2	Miben rejlik a nemzet ereje?	angol-informatika műveltségterület	333 fő
„C” iskola	1	Miben rejlik a nemzet ereje?	természetközelség („falusias jelleg”)	232 fő
„D” iskola	2	Mi az élet?	nagy tornacsarnok, speciális tagozat	600 fő

1. táblázat: Intézmények rövid bemutatása

Az „A” iskola a centrumban található, melynek vannak előnyei és hátrányai is. A város agglomerációjából könnyen be tudnak járni a tanulók tömegközlekedési eszközökkel, így itt három osztály van egy évfolyamon. A tanári gárda szakmai felkészültsége magas, mindez vonzóerő. Többségük a pedagógus kettő, illetve mesterfokú kategóriában van. Hátránya, hogy kevés zöld területtel rendelkezik, csak egy sarokban tudtak kialakítani virágoskertet, illetve fák, bokrok kevesebb számban találhatóak a térköves udvaron. Sportolásra alkalmas focipálya és kosárlabdapálya biztosítja a gyerekek mozgásigényét. Hangsúlyt fektetnek arra, hogy megtanítsák a gyerekeket tanulni, felkeltse tudásvágyukat, megismertesse a tanulókkal az alkotás, művészetek örömét, kibontakoztassák, hogy miben tehetségesek a tanulók. Külön épületben működik az iskola zeneiskolája, ahol különböző hangszereken, néptáncoktatáson, kórusban vehetnek részt a gyerekek.

A „B” iskola a kisváros legkésőbb épült általános iskolája. Családi házas környezetben található, körzetükben folyamatosan csökken a gyerekek száma, 10 évvel ezelőtt még három osztályt tudtak indítani. Az új építészeti kívánalmaknak megfelel, világos, tágas tantermekkel rendelkezik. Az iskola mottójából megtudhatjuk, hogy ők az iskola feladatának a művelt emberekkel nevelést tekintik, ez egyben a nemzet ereje is. Egy évfolyamon két osztály indult és első osztálytól kezdve emelt óraszámokban tanulják az angol, illetve az informatika tantárgyakat. Szerencsés helyzetben vannak, mert az iskolához épült egy nagyobb tornaterem és tanításon kívüli időszakban még külsős egyesületek is tartanak sportfoglalkozást itt.

A „C” iskola a „B” intézménynek a másik városrészben levő része, ahol falusias légkör dominál. Csendes tiszta levegőjű, nagy zöld területekkel rendelkező oktatási intézmény, ahol évfolyamonként egy osztály van. Régebben szebb időket éltek, párhuzamosan két, illetve három osztály működött, azonban a gyereklétszám folyamatosan csökkent és a valamikori önálló iskola a „C” intézmény részévé vált. Arc poetikája megegyezik a „C” intézményével. Az iskola elhelyezkedéséből adódóan a nagy udvart zöld területű játszótér is színesíti. A gyerekek által gondozott kis veteményeskerttel rendelkeznek.

A „D” létesítmény a nyugati, új városrész tanulóinak ellátására épült. Lakóparkok, családi házak veszik körül. A „C” intézményhez hasonlóan itt is két osztály működik egy évfolyamon, ahol korábban három osztály volt. Az itt tanítók hitvallása, hogy az élet nem az egyhelyben toporgással egyenlő, hanem a haladással, ezért mindent meg is tesznek, hogy a gyerekek együtt tanuljanak, elérjék céljaikat. Az iskola előnye, hogy nagy sportcsarnokkal rendelkezik, mely a sportfoglalkozásokon kívül a városi rendezvényeknek is helyt ad. Nagy műfüves pálya is található az udvarukon, melyen a kisgyermek szívesen fociznak. Az iskola kibővült egy speciális tagozattal, ahol gyógypedagógusok is biztosítják a sajátos nevelési igényű gyermekek általános iskolai nevelését, oktatását.

3.5 Eredmények bemutatása

Az eredmények bemutatását egy tömör táblázattal kezdem, melyben összegyűjtöttem az interjúban elhangzott óvoda–iskola átmenetet segítő jó gyakorlatokat. A táblázat alatt bővebben is kifejttem a módszereket.

		Intézményszintű jó gyakorlatok	Egyéni jó gyakorlatok		
	Interjú-alanyok száma	Iskolahívogató	Szorongás-oldás	Közösség-építés	Kognitív fejlesztés
„A” iskola	1	Több hónapot átívelő programsorozat	szerepjátékok	szokásrend	„Hátraajz” „Mi változott meg?”
„B” iskola	1		mesefeldolgozás, beszélgetés	szabályrendszer	„Ki vagy te?”
„C” iskola	1				„Postás” játék
„D” iskola	1		relaxációs gyakorlatok	kirándulások	„Tűz, víz, repülő”

2. táblázat: A kisvárosban alkalmazott jó gyakorlatok gyűjteménye

Kutatásom során megállapítottam, hogy a kisváros intézményeinek nincs saját tulajdonú jó gyakorlata, hanem mások által fejlesztett gyakorlatokat adaptáltak és azokat saját iskolájukra formáltak. Az intézmények óvoda–iskola átmenet megkönnyítését segítő programsorozata körülbelül kilenc hónapot ölel át, főként a megismerés és a befogadás áll a középpontjában. A sorozattal közelebb hozzák az intézményeket a leendő elsősökhöz és szüleikhez.

Az iskolák között nagyon sok a közös jó gyakorlati program.

Februárban kezdődik a nagycsoportos óvodások szüleinek összehívása a város önkormányzati hivatalában. Itt az általam kiválasztott négy általános iskola intézményvezetője mutatja be prezentációval a képviselt iskoláját. Az előadás anyagából tájékozódhatnak az érdeklődő szülők a tanintézmények oktatási formáiról, infrastruktúrájáról, tevékenységeikről, sajátosságaikról, eredményeikről, tanórán kívüli foglalkozásaikról, programokról, céljaikról.

Ugyanebben a hónapban az intézmények saját honlapjukon és a közösségi oldalakon közzé teszik a leendő elsős tanítók által szerkesztett bemutató videóját, melyben ismertetik alapelveiket, céljaikat, előnyeiket, megszólaltatják az iskola tanulóit, megosztanak önmagukról több információt.

A programsorozat kiemelkedő foglalkozása márciusban az általános iskolákban történik, ennek ismertetésére már az előző hónapban plakátokat készítenek az iskolák, melyeket a kisváros

óvodáinak faliújságján helyeznek el, valamint kis meghívókat készítenek minden egyes leendő kisiskolásnak. A foglalkozások elnevezése intézményenként eltérő, s általában egy-egy délelőtöt vagy délutánt vesz igénybe. Ekkor személyesen találkoznak a jövőbeli tanítókkal a kisiskolás jelöltek és szülei. Szülői visszajelzések alapján nagyon fontosnak tartják ezt a tevékenységfolyamatot, ahol játékos tevékenykedések közben ismerkednek meg a felek egymással.

Az iskolák eltérő módon állítják össze a programtervüket.

Az „A” iskolában a korábbi évek tapasztalatának megfelelően három párhuzamos osztályra számítanak. Az iskolába érkező gyerekeket aszfaltra rajzolt jelekkel irányítják a megfelelő ajtóhoz, mivel több bejárat is van az iskola épületéhez. Belépéskor három különböző színű virágos nyakbavalóval különböztetik meg a „tanulócsoportokat”. Az ebédlőben az intézményvezető köszönti a megjelent gyerekeket és kísérőiket, bemutatja a leendő tanítókat. A segítő pedagógusok összegyűjtik az azonos nyakláncot viselő óvodásokat és szüleiket, akiket felkísérnek a leendő osztálytermükbe. Körforgóan mind a három osztály tanítója 20-20 perces foglalkozást tart, amelyek interaktívak, megköstoltatják a gyerekekkel az iskolát: báboznak, énekelnek, kézműveskednek, táncolnak. A foglalkozások elejét és végét csengőszó jelzi, amely szintén új a gyerekeknek. A foglalkozások közötti 15 perces szünet alkalmat ad arra, hogy az ebédlőben megterített asztalokról fogyasszanak a vendégek, közben a tanítók felkészülnek a következő foglalkozásra. A közös játék és tanulás végén a negyedikesek által készített ajándékok közül válogathatnak: sulis könyvjelző, írószertartó, gipszfigurák stb.

A két-három órás közös együttlét szorongásmentesebbé teheti a gyerekek számára a szeptemberi iskolakezdést. Ez a programsorozat nemcsak az ovisokat segíti az új környezethez való alkalmazkodásban, hanem erősíti a tantestület tagjainak az együttműködését, egymás „óráiból” ötleteket merítenek, javaslatokat formáznak.

Márciusi hónapban az óvodások kinyitják kapuikat az általam vizsgált négy iskolában dolgozó pedagógusok előtt. Nagyon várják a kicsik ezt a találkozást is, ahol számot adhatnak arról, hogy milyen fejlettségi szintre értek el az óvoda nagycsoportjaiban. Az óvodai foglalkozás után az óvodapedagógusok és a tanítók szakmai beszélgetése történik meg, ekkor több mindent megtudhatnak a pedagógusok az iskolába kerülő gyerekekről.

Április elején az oktatási intézmények nyílt napot tartanak a jövőbeli első osztályos gyerekek szüleinek. Ezen a napon bepillanthatnak a valódi iskolai életbe, egy-egy teljes tanóra menetébe. A negyedikes osztálytanítók a nap első két órájában a fő tantárgyak közül egy matematika és egy magyar nyelv és irodalom rejtelmébe vezetik be az érdeklődő szülőket a „B” iskolában. Eltérés tapasztalható az intézményeknél. A különbség ott nyilvánul meg, hogy az

„A” és a „D” iskolában a szülők 15 perc elteltével átmehetnek a párhuzamos osztályokba, hiszen itt csak egy tanórát adnak a „kukucsálásra”, míg a „B” intézményben, - ahol évfolyamonként két osztály dolgozik - egy teljes órát töltenek el egy-egy tanulópárosnál. A „C” iskolában az első órában a negyedik osztályos tanítók munkájába és a tanulókkal töltött időbe tekinthetnek bele, majd a második órában az első osztályosok munkásságát, fejlődését szemlélhetik meg.

A kutatás során megállapítottam, hogy mindegyik iskola nyílt napján a résztvevők megtekinthetik a tanítók és a tanulók kooperatív munkáját, a pedagógusok személyiségét, a tananyagot és az osztálytermet, illetve megfigyelhetik, hogy meddig jutnak el az óvodás kortól a pedagógusok keze alatt a negyedik tanuló.

Az óvoda–iskola átmenetet segítő eddigi programsorozat lezajlása után magabiztosan dönthetnek arról a szülők, hogy melyik iskolát és melyik tanítópárost választják gyermekeik további nevelésére, oktatására. Az intézményvezetőnek jelezhetik kérésüket, melyik osztályba kerüljön a gyermekük, illetve egy másodlagos tanítópárost is meg kell jelölniük, arra az esetre, ha az elsőként megjelölt osztályba nem kerülne be a gyermek. Az intézménynek kötelessége a körzetébe tartozó gyerekek felvétele, s csak ha marad hely, akkor veheti fel a körzeten kívülről érkezőket. A digitalizáció adta lehetőségek végett a szülőknek nemcsak személyesen lehet intézni a beiratkozáshoz szükséges adatok feltöltését, hanem a Kréta online felületén is megtehetik ezt, ezzel gördülékenyebbé, gyorsabbá tehetik a személyes ügyintézt.

A beiratkozás után május hónapban az iskolák kiértéskítik postai úton a szülőket, hogy mely osztályba kerültek gyermekeik. Május végén, június elején szülői értekezletre hívják az egy-egy osztályba tartozó gyerekek nevelőit a pedagógusok, melyen részletes tájékoztatást adnak az iskolakezdéshez szükséges tanszerlistáról, megismertetik a házirendet és a mindennapi nevelő-oktató munkához nélkülözhetetlen iskolai szabályokat. Itt lehetőség nyílik arra, hogy a szülőkkel is közvetlenebb beszélgetés alakuljon ki. Nagyban segítik a pedagógusok munkáját, ha a szülők is megosztják a tanítókkal a gyermekükről a fontosabb információkat. Az óvoda–iskola átmenetet könnyítő eddigi programok lehetővé teszik, hogy a szeptemberi iskolakezdés-kor a gyerekek már ismerősként érkezzenek az intézménybe.

A jó gyakorlat programsorozat utolsó elemeként októberben meghívás után ellátogatnak a volt óvónők az iskolákba, ahol megtapasztalhatják, hogy mennyire tudott a kis óvodásuk helyt állni az új iskolai rendszerben. A volt óvodások technika órán készített picic ajándékokkal és virággal köszöntik a volt nevelőjüket. A gyerekek lelkét büszkeség önti el, ha az óvónénijük arcán látják az elégedettséget és a mosolyt. Mindig jól esik nekik egy kis ölelés, egy kis csevely, egy kis mosoly. Remek alkalom arra, hogy az iskolákban időközben felmerült tanulói problémákról a volt óvónők és a mostani tanítók konzultálni tudjanak egymással.

Egyéni jó gyakorlatok közül a következőket gyűjtöttem össze.

Az iskolakezdekor a könyvek, füzetek, ceruzák, törölközőtartók, fogasok megkülönböztetésére a gyermek neve mellett az óvodai jelek is felkerülnek, így a kis elsős, aki még nem tud olvasni, könnyebben tud tájékozódni a felszereléseit illetően.

A kisváros két különböző intézményében dolgozó pedagógus is megosztotta velem, hogy az óvoda légkörét fenntartva játszósarkot alakít ki, szőnyeget terít le, melyre a tanuló a tanórán kívül lepihenhet, a beszélgetőkör helyszínéül is szolgál. Mindezt azért tehetik meg, mert az osztályuk kisebb létszámmal rendelkezik és a nagy tanterem adta lehetőséget így is ki tudják használni.

Kutatásomban fény derült arra, hogy néhány pedagógus kezdeti időszakban engedélyezi a kedvenc játék behozatalát, mely bizonyos érzelmi biztonságot is adhat a gyerekeknek, ezek legtöbbször plüssök vagy kisebb autók. Fontos mindenképpen, hogy a kedvenc játék a több gyermek számára se legyen balesetveszélyes. Ezeket a játékokat általában a táskájukban pihentetik, de szünetekben magukhoz vehetik és játszhatnak velük.

Szinte mindegyik pedagógus említette, hogy az iskolakezde első két hónapjában a gyerekek szabadon választhatják meg a padtársukat, akik legtöbbször óvodástársuk vagy régóta ismert barátjuk. Az első tanítási napon az osztályban maguk kereshetik meg helyüket, s ha mindenki jól lát, a pedagógus sem avatkozik bele az ülésrendbe. Amennyiben bontják a rendet vagy nem figyelnek a tanórákon, akkor a tanító változtat az ültetésen. A későbbiekben azonban előnyben részesítik, ha az alacsonyabb, illetve szemüveges gyerekek foglalnak helyet az első padokban. A pedagógusok szeretik maguk előtt látni a tanulásban több segítségre szoruló gyermekeket.

Mindegyik iskolában fokozatosan vezetik be a 45 perces tanórákat, a tanulók életkori sajátosságainak megfelelően. Az előkészítő időszakban az óvodában megszokott 20 perces figyelmet igénylő foglalkozásokat/tanórákat alkalmazzák, majd a figyelemkoncentrációjukat fejlesztve hozzászoktatják őket a 45 perces tanórákhoz, természetesen az óra közben nemcsak ülnek a gyerekek, hanem ha fáradtságot vagy figyelmetlenséget látnak a tanulókon, akkor mozgásos feladatokkal szakítják meg az óra menetét.

A kutatásban részt vett minden intézményben az első félévben DIFER (Diagnosztikus Fejlődésvizsgáló Rendszer) felmérést készítettek a pedagógusok. főként azoknál a tanulóknál, akiknél képességbeli elmaradottságot észleltek.

Vizsgálták:

- az írásmozgás- koordinációt, ami az írástanulás előfeltétele,
- a beszédhanghallást, ez az olvasástanítás előfeltétele,
- a relációszőkincset, ez az eredményes szóbeli kommunikáció előfeltétele,

- az elemi számolást,
- a tapasztalati következtetést,
- a tapasztalati összefüggés-megértést,
- szocialitást, ami az iskolázáshoz szükséges szociális készségek és motívumok.

A feltárt hiányos képességeket, készségeket korrepetáláson, illetve a tanórákba beépítve fejlesztették, hogy a kognitív fejlődés megállapítható legyen, s a gyermek könnyebben haladjon a tanulás útján.

Megtudhattam azt is az „A” iskola pedagógusától, miként telt el az első tanítási napjuk. A vizsgált tanítási intézményben csak fél napot töltöttek el az iskolában a gyerekek.

Szeptember elsején reggel nyolc órakor kezdődött a tanévnyitó ünnepség, melyre az első osztályos gyermekeket a szüleik kísérték az iskola udvarára. A tanítók az osztályt jelképező táblát tartva gyűjtötték össze a gyerekeket. Megérkezésükkor köszöntötték egymást, majd a tanítók nyakpántot osztottak a gyerekeknek az osztályok megkülönböztetése végett. Az ünnepélyen a párokban felsorakozott gyerekeket a nyolc osztályosok az iskola diákjaivá avatták egy kitűzővel.

Az iskolakezdő napot az intézmény bejárásával folytatták: a pedagógusok körbevezették a gyerekeket az iskola területén, ezáltal megismerhették, hol van az ebédlő, mosdó, testnevelés terem, felsős évfolyam. Hasznos dolognak tartom ezt a programot, hiszen a következőkben jobban tájékozódnak az intézményben.

A megfelelő kézmosás, szükségletek elvégzése után megbeszéltek az iskolai tízóraiás fontos szabályait, miszerint az első dolog a padok leterítése szalvétával. Ezután fogyaszthatta el mindenki az ételét.

A délelőtt folyamán elérkeztek az óvoda–iskola átmenet fontos szakaszához a megismerkedéshez. A tanítók megkérték a tanulókat, hogy mutatkozzanak be: mondják el nevüket, kedvenc színüket, kedvenc állatuk nevét. Ezen jó gyakorlat által könnyebben megtalálhatták a hasonló érdeklődési körű tanulók egymást és segítette a barátságok kialakulását, közösségépítést is.

A tanítópáros egymást segítve osztották ki a tankönyveket, munkafüzeteket, melyeket az év folyamán használni fognak. Ismertették a gyerekekkel, hogy melyik tankönyvből melyik tantárgyat fogják tanulni. A szétosztás végén megbizonyosodnak arról, hogy minden diák a megfelelő könyvet, munkafüzetet kapta.

Következő tevékenységük a technika, matematikai dobozok, tisztasági csomagok elpakolása volt. A tanítók mindenki felszerelésének biztosítottak helyet.

A nap végéhez közeledve megbeszélték az elköszönés szabályait, melyeket az iskolában be kell tartani. Végezetül a diákokat lekísérték az udvarra, mivel a szülők nem léphettek be az iskolai intézménybe. A diákok jókedvvel és stresszmentesen indultak haza szüleik kíséretében.

Az első tanítási héten mind a négy iskolában megtartották a szülői értekezletet, ahol beszámoltak a pedagógusok az eddigi történekről, tájékoztatták a szülőket, hogy sikerült az első közös napjaikat megélni, mennyire kezdődött meg a beilleszkedés, milyen feladatok várnak a gyerekekre a félév során. Ez az esemény az utóbbi évekbe még fontosabbá vált, mivel a szülők nem léphetnek be az iskola épületébe.

Eredmények bemutatása az interjú kérdések alapján

Vizsgálatom során mindegyik interjúalanyomnak ugyanazon kérdéseket teszem fel, az intézmény szintű és az egyéni jó gyakorlatok után kutatva. Bízom abban, hogy kérdéseimre készségesen válaszolnak az interjúalanyok, nem fogják teherként érezni a beszélgetéskezdeményezésemet. Igyekszem velük a bizalmas légkört kialakítani és fenntartani, mely fontos, elengedhetetlen egy sikeres interjú elkészítéséhez.

Az elemzés során az interjúban feltett kérdéseimet újra megismétlem és ezekből összegzést készítek. Kutatásomat az elvégzett interjúban feltett kérdéseim szerint két csoportra lehet osztani. Az egyik csoportban az intézmény szintű jó gyakorlatokról kutakodtam. A másik csoportban pedig arról, hogy milyen egyéni jó gyakorlatokat alkalmaztak a tanítók az óvoda–iskola átmenet megsegítésére.

Intézmény szintű jó gyakorlatok

Elsőként a célzott személyek, azaz az első osztályban dolgozó tanítóknak feltett kérdéseimet elevenítem fel, majd röviden, összefoglalva leírom a különböző általános iskolából kapott válaszokat, keresem a hasonlóságot, különbözőségeket, majd saját véleményemet fogalmazom meg a kérdésre adott válaszok alapján.

Az volt az első kérdésem, hogy mit tart az iskola a legfontosabbnak a gördülékeny és sikeres óvoda–iskola átmenet kialakításához? Hogyan tartanak kapcsolatot a nagycsoportosokkal, óvónőkkel, szülőkkel iskolakezdés előtt és után?

Mindegyik intézmény pedagógusa szinte elsőként említette az iskolaérettség fogalmát bár két iskolában ezt iskolaalkalmasságként definiálták. Az alkalmasság kritériumai az, hogy milyen fizikális állapotban van a gyermek, hogy milyen szociális érettséggel rendelkezik a tanuló amikor átlépi az iskola küszöbét és hogy milyen tanulási képességekkel indul el szeptemberben, jelentősen befolyásolja a sikeres iskolakezdést, hiszen mindezekre építve tud a pedagógus építeni.

Több pedagógus említést tett arról, hogy az intézmények óvoda, iskola, illetve a család megfelelően együtt tudjon működni. Fontos lenne, - de természetesen nem minden családban van így - hogy a gyermek egy biztonságos légkört nyújtó családból kerüljön ki, az óvodában életkorának megfelelő tevékenységekkel találkozzon, fejlődéséhez szükséges feltételeket megkapja: fejlődjön beszéde, testmozgása, grafomotorikus képessége, közösségi magatartása, rá tudjon hangolódni az iskolára. Az iskolában a tanító rendelkezzen jó gyakorlatokkal, így segítse a beilleszkedési folyamatot és találja meg a megfelelő utat a játékos foglalkozásból kiindulva a tudatos tanulás elsajátításáig. Ez a hármasság akkor működik jól, ha az óvodapedagógus, a tanító, a szülő bizalmasan megosztja egymással a gyermekkel kapcsolatos információit.

A két intézmény közötti kapcsolattartás formáiban nagyjából megegyeztek a kisvárosi iskolái. Iskolanyitogató foglalkozásokat szerveztek: az óvodások meglátogatták az iskolásokat. A nagycsoportos szülőknek értekezleteket tartottak, ahol a tanítók ismertették az iskola elvárásait. Az egyik iskola pluszként jelezte, hogy közös programot szervezett az óvodásokkal: a városi farsangi felvonulásukra szeretettel várták a nagycsoportos óvodásokat is, akik örömmel vettek részt a felhívásban.

Az iskolák úgy próbálják együttműködésre invitálni a szülőket, hogy szülői értekezleteket tartanak, évente két alkalommal biztosítanak fogadóórát, közös programokat szerveznek a szülőkkel. A négy kisvárosi általános iskolában a szülőkkel való kapcsolattartásba a közös programok időpontjában, témájában van különbség. Van olyan intézmény, ahol a karácsonyi időszakhoz kötik a közös programot, van olyan, ahol a farsanghoz, és két iskolában is a tavaszi vagy őszi kirándulások adnak alkalmat a közös beszélgetésre.

A meglátásom az, hogy amit a szakirodalomban is leírtak az óvoda–iskola átmenet görbülékenységének feltételeiről, az a való életben, a gyakorlatban is megjelenik kisvárosi szinten is. Akkor tud egy pedagógus sikeres iskolakezdést produkálni, ha a gyerekek testi fejlettsége, szellemi, illetve szociális és emocionális képességei megfelelő szintet eléri, és harmonikusan együtt

tud dolgozni a hármas kapocs: a család, az óvoda és iskola. Azt gondolom a tanítók, az óvodapedagógusok, a szülők és a gyerekek együttműködése fontos eleme a sikeres óvoda–iskola átmenetnek. Bízom abban, hogy a hármas kapocs összefogása (szülő, pedagógus, gyerek) megjelenik a válaszok között és az is, hogy miként tudnak közösen kooperálni a felnőttek és a gyerekek. Az átmenet zökkenőmentessége nemcsak az óvónő, hanem a tanítónő pedagógia munkájától is függ. Szükséges a két intézmény komoly együttműködése és az, hogy az óvodapedagógusok és a tanítók elismerjék egymás munkáját. A magyar közoktatási rendszer alapja, első láncszeme az óvoda, erre épül az iskola. Jó, ha a két intézmény között szoros kapcsolat, szakmai beszélgetés folyik és mindezekhez a szülő is partnerként áll hozzá.

A következő kérdésem az volt, hogy milyen jó gyakorlatok segítik az ovi-suli átmenetet intézményi szinten? Miért kezdték alkalmazni? Mi a céljuk velük? Saját ötletek, vagy már átvették, adaptálták valahonnan ezeket a jó gyakorlatokat?

Rákérdeztem arra is, hogy kiknek, milyen programot szerveznek az átmenet megsegítésére, mennyi időintervallumot ölel fel, a megvalósításban milyen feladatot látnak el a pedagógusok?

Az interjúban kapott válaszok alapján a következőket állapítottam meg.

A kisvárosi intézményeiben egy- két év különbséggel jelentek meg az óvoda–iskola átmenetet segítő jó gyakorlatok, programcsomagok körülbelül 10 évvel ezelőtt. A kiváltó okokként a továbbiakat említették: az iskolába lépő gyerekek létszáma egyre inkább csökkent, azok között is egyre több hátrányos-, halmozottan hátrányos helyzetű, beilleszkedési, magatartási, tanulási problémákkal küzdő gyermekekkel találkoztak a pedagógusok. Több gyermeket kevésbé lehet motiválni, figyelmüket fenntartani, mert a virtuális világgal - ahol folyamatos ingereknek, változásnak, vibrálásnak van kitéve a gyermek – egyre nehezebben lehet felvenni a versenyt.

Több hónapot átívelő programcsomagot építettek ki, amelyek nem saját jó gyakorlatok voltak, hanem más intézményektől adaptáltak és a saját intézményükre formáltak. A jó gyakorlatokról az előző fejezetben bővebben is beszámoltam, csak felsorolás szintjén említem itt meg: önkormányzatnál intézményvezetők prezentációi a nagycsoportos szülők felé, iskolákat bemutató videók, plakátok megjelentetése, az iskolák honlapjain, illetve az óvodákban, iskolanyitógató foglalkozások, első osztályos pedagógusok óvadlátogatása, iskolai nyílt nap, szülői értekezlet a leendő elsősök szüleinek és a nagycsoportos óvónők látogatása az iskolába.

A szakirodalomban olvasottak alapján a jó gyakorlatok köznevelési intézményben alkalmazott innovatív vagy hiánypótló eljárás, módszer, tevékenység, eszközhasználat vagy ezek együttese, amik az intézményi nevelést, oktatást pozitívan befolyásolják, és ezek megfelelnek

a szakmai kritériumoknak. Ahhoz, hogy problémamentes legyen az óvodások iskolába érkezése, az iskoláknak különböző programokat kell szerveznie. Remélem, hogy egy kisváros általános iskoláiban is megjelennek ezek az innovatív vagy éppen hiánypótló eljárások, pláne azért, mert az iskolába kerülő óvodások száma folyamatosan csökken, egyre több hátrányos helyzetű, épphogy a hatodik életévét betöltött gyermekek kerülnek az iskola padjaiba.

Azt gondolom, hogy az iskolák közös célja az új környezethez, új felnőttekhez, új osztálytársakhoz, új módszerekhez, új tevékenységi formákhoz, új szabályokhoz való alkalmazkodás, a beilleszkedés megsegítése volt a gyerekek szemszögéből. A pedagógusok rálátást kaptak az óvodások fejlettségi szintjéről, a szülők bepillantást nyerhettek az iskolai életbe.

Kíváncsi voltam arra, hogy elérték-e velük a kitűzött céljaikat? Mik a tapasztalataik, min változtatnának? Hogyan dokumentálták, hol jelentek meg, milyen dokumentációk keletkeztek a jó gyakorlatok megvalósítása során? Milyen formában történik ezeknek a gyakorlatoknak a megosztása?

A szülők visszajelzésit és a saját véleményüket is tolmácsolták a pedagógusok, miszerint a szeptemberi iskolakezdés a jó gyakorlatok következményeként kevesebb frusztrációval indult. Későbbiek folyamán azonban problémák merültek fel az intézményekben: néhány szülőnek túlzott elvárása volt a gyermek tanulási képességeivel, önfegyelmével szemben, vagy éppen hiányzott a szülői támogatás vagy nem fogadta el a pedagógus tanácsait, így az iskolakezdés utáni hónapokban megbeszélésekre került sor. Amennyiben a szülői hozzáállás egyezett a pedagóguséval, a konfliktus megoldódott, ha nem, akkor a gyermek iskolát váltott. Nagyon örülnének az iskolák, ha az óvodákban kötelező méréseket tartanának, s ezeknek eredményeit tovább vinnék az iskolák felé.

Kerekes Gábor (2011) gondolatait a szakirodalmi részben ismertettem, az ő definíciójában szerepel a dokumentálhatóság szó a jó gyakorlattal kapcsolatban. Azonban az interjúk során kiderült, hogy mivel ezek már adaptált módszerek, ezért külön nincsenek dokumentumként feltöltve a Szolgáltatói kosárba vagy az Iskolatáska oldalán. A pedagógusoktól megtudtam, hogy ennek ellenére készültek dokumentumok, mint jó gyakorlati produktumok: meghívók, plakátok, videók, prezentációk, ajándékok formájában. Ezek az óvodásoknak, a nagycsoportos szülőknek segít az iskolai információk közvetítésében. Mindezt online térben is közzé teszik: közösségi oldalaikon és honlapjukon, azok számára is, akik esetlegesen nem tudnak részt venni az átmenetet segítő programokon.

Intézményen belül főként az iskolanyitogató foglalkozás módszereibe nyújtanak betekintési lehetőséget egymásnak a negyedikes tanítók a másik évfolyamokon dolgozó pedagógusok számára. Azok a tanítók, akik nem tartanak foglalkozást ők az adott napon és az előkészületek megszervezésében tevékenyen vesznek részt. Egymástól ötleteket merítenek. A foglalkozás utáni első tanítási napon megbeszélik mi volt sikeres, illetve mi az, amiben változtatásra, módosításra van szükség a lebonyolításhoz, megszervezéshez, így áramlik a jó gyakorlat intézményen belül, évfolyamról évfolyamra.

Az interjúk elvégzése után kíváncsivá tettek az interjúalanyok, ezért felkerestem honlapjait, közösségi oldalait, hogy megnézhessem a feltöltött információs anyagaikat. Hasonlóságot véltem felfedezni a jó gyakorlatok lebonyolításának metodikájában, dokumentációjában. Az eltérés a nyílt napok és az iskolai foglalkozások időpontjában mutatkozott, ez azért is jó, mert az érdeklődő nagycsoportos szülők, gyerekek mindegyik iskolát meg tudták látogatni.

Egyéni jó gyakorlatok

Az interjúkészítés második szakaszában kíváncsi voltam a pedagógusok egyénileg használt jó gyakorlataira. Elképzelésemmel ellentétben visszafogottabban nyilatkoztak a pedagógusok a jó gyakorlatok megosztásában. A módszerek megismeréséhez az alábbi kérdéseket tettem fel elsőként.

Megkérdeztem az interjúalanyaimtól azt is, hogy mikor osztályába bekerülnek a gyermekek, akkor Ön mit tesz annak érdekében, hogy megkönnyítse az átmenetet az elsős gyermekek számára?

Szinte mindegyik pedagógus arról számolt be, hogy a tanítványait az előkészítő időszakban megfigyeli: mind tanórákon, mind játékba ágyazott szabadidős foglalkozásokkor. Abban megegyeznek a pedagógus vélemények, hogy az azonos osztályba járó tanulók képességei között szignifikáns (jelentős) eltérések tapasztalhatók. Nagy a megosztottság, mert egyre több az átlagnál jobb képességgel rendelkező gyerekek száma, de a lemaradók száma is fokozatosan nő. Ha megfigyelték, megismerték a gyerekeket, rádöbbennek arra, hogy a tanórákat csak differenciáltan tudják hatékonyan megtartani. Miután információkhoz jutnak a gyerekek motiválhatóságairól, kognitív, szociális képességeiről, készségeiről döntést hoznak arról, hogy mely gyerekcsoporthoz milyen módszereket tudnak felhasználni a sikeres, közös munka érdekében.

Legtöbben a játékosítást vetnék be, mint módszer, valamint a drámapedagógiai eszközöket, a rugalmasabb óraszervezést, és a megfelelő differenciálást.

Pedagógusjelöltként szimpatikus a tanítók hozzáállása, hogy a tanítók keresik az utat ahhoz, hogy hogyan tudják a tanulás hatékonyságát minden egyes tanulónál növelni és az is, hogy képesek alkalmazkodni az eltérő képességű tanulócsoportok igényeihez.

Ignacio „Nacho” Estrado gondolatával én is egyet értek: „Ha egy gyerek nem tud úgy tanulni, ahogy tanítjuk, akkor úgy kell tanítanunk, ahogy tanulni tud.” Bár én úgy gondolom ez nagy létszámú osztályoknál nem biztos, hogy mindig kivitelezhető.

Feltettem azt a kérdést, hogy Ön mit tesz annak érdekében, hogy megismerje az iskolát kezdő egyes gyermekeket? Milyen módszereket alkalmaz erre? Készít-e anamnézist az iskolába lépő gyerekekről? Milyen kérdésekre keres választ? Voltak-e nehézségei a gyermekek megismerése során, ha igen, mik voltak azok?

Az óvoda–iskola átmenet korszakában az alsó tagozatban a leghatásosabb megismerési módszerként a megfigyelést említették. Az interjúalanyoknak az iskolakezdekéskor a következőkre irányult a figyelme: milyenek a kis tanulók személyisége, kapcsolatteremtése, feladathelyzethez való alkalmazkodása, önállósága, beszéde, érzékszerveinek működése, figyelme, memóriája, feladattudata.

A megismerés második módszereként említették a pedagógusok a beszélgetést. Az anamnézis szót egyetlen pedagógus használta az interjú során, aki egy olyan osztályban dolgozik, amely kisebb létszámú és viszonylag sok bent a hátrányos helyzetű tanuló. A megismeréséhez szükséges kérdéseiben a gyermek családi hátterére, mozgására, testi fejlődésére, társas kapcsolataira, érzelmeire, iskolával kapcsolatos érzelmeire kérdezett rá.

A megfigyeléseik és a beszélgetéseik közben találkoztak extrovertált, nyitott személyiségű tanulókkal, de a nehézséget inkább az introvertált, zárkózott gyermekek megismerése adta. Ezeknek a tanulóknak a bizalmát nehezebben lehetett elérni, s volt, akinél kezdetben nem is sikerült. Viszont az idő múlása legtöbbször gyógyír volt rá.

Véleményem szerint fontos, hogy a pedagógus az osztályba bekerült gyerekeket megismerje, megfigyelje, esetleg anamnézist végezzen, azért, hogy közelebb kerüljenek egymáshoz, jobban elfogadja a pedagógus a gyermek személyiségét, kognitív képességét. A megismert hiányok esetén megfelelő eljárásban (korrepetálás, fejlesztés, közösségépítés) részesítve megelőzheti a

kudarcot az óvoda–iskola átmenetben. Álláspontom szerint a jövőbeli pedagógus munkám során nélkülözhetetlen lesz ezeknek a megismerési technikák alkalmazása, ha azt szeretném, hogy hatékony legyen a nevelő- oktató munkám.

Utolsó előtti kérdésem az volt, hogy milyen gyakorlatokat végeztet a szorongás megelőzésére? Hogyan oldja az iskolába kerülő gyermek szorongását? Hogyan segíti elő a közösségépítést?

Az interjúban résztvevő pedagógusok nyilatkozatai szerint az osztályokban egyre több szorongó gyermek jelenik meg.

A szorongás okaként említették

- az életeseményeket: testvér születése, szülők válása, betegség ütötte fel a fejét a családban
- különféle környezeti hatásokat: konfliktusok a családban, anyagi bizonytalanság
- genetikai hajlamot: a szorongás öröklődik szülőről, gyerekre.

A tapasztalt pedagógusok - mint az interjúalanyaim - ezeket a szorongó gyerekeket kiszűrrik és megoldást keresnek a szorongás oldásához. Elsőként felveszik a kapcsolatot a szülővel, nyugodt körülmények között beszélgetnek négy szemközt. Ha szükségesnek érzik, akkor a szülővel való egyeztetés után szakemberhez irányítják a tanulót. Az iskolában a szorongás oldásához szerepjátékokat, mese feldolgozásokat használnak, relaxálnak és rengeteget beszélgetnek és ami legfontosabb, hogy hisznek a gyerekekben.

A nyilatkozatot tevő pedagógusok számára fontos, hogy egy összetartó, biztonságos, empátikus közösségben nőjenek fel a tanulók. Ennek eléréséhez már a kezdetben szokásrendet alakítanak ki. Megbeszélik a követendő tanórai és szabadidős együttélés szabályait is, s közös kirándulást szerveznek, ahol az iskola keretein kívül is jobban megismerik egymást.

Számomra ezek a megnyilatkozások pozitív mintául szolgáltak, ahol az interjúalanyok nemcsak a gyerekek kognitív fejlődésére koncentrálnak, hanem érzelmi intelligenciájuk is felszínre kerül és a gyermekek lelkét is óvják.

Utolsó kérdésemben kíváncsi voltam arra, hogy milyen kognitív fejlesztést végez az óvoda–iskola átmeneti időszakban? Tantárgyhoz köti? Hogyan valósítja meg?

A beszélgetés folyamán fény derült arra, hogy a kognitív képességek fejlesztése minden pedagógusnak a szívügye. Ezeket nem kötik kifejezetten tanórához, bármelyik tananyagba illesztve vagy tanórán kívül alkalmazzák őket.

Érzékelés és észlelés fejlesztéséhez az óvoda–iskola átmeneti időszakában egy gyakorlatként említik a „Hátrajzot”, amikor a gyerekek egymás hátára különböző figurákat rajzolnak és azt érzékelés útján fel kell ismerniük. Ha kitalálják, akkor párcsere következik.

Másik pedagógustól a „Ki vagy te” játékot ismerhettem meg. A bekötött szemű gyerekek tapintással kell felismernie a társát, ha sikerült, akkor cserélnek.

A figyelem fejlesztéshez is kaptam ötleteket az interjúalanyaimtól: a két kép közötti különbség keresése játékok, „Postás játék”, amikor a tanító súg az első gyerek fülébe valamit, ő továbbadja, majd az utolsó tanuló hangosan kimondja, amit hallott. „Tűz, víz, levegő” vezényszavakra különböző mozdulatokat kell tennie a gyerekeknek: tűz vezényszóra a padra fel kell állni, víznél le kell feküdni a földre, levegőnél oldalsó középtartásba kell helyezni a kezét. Aki téveszt, kiesik a játékból.

Az emlékezet fejlesztésére a következő játékokról számoltak be: „Mi változott”: egy gyereket kihívunk az osztályból, a padban ülök jól megnézik őt, majd lehajtják a fejüket a padra, csukott szemmel. A pedagógus változtat valamit a ruháján vagy haján és a felnézhetsz vezényszóra, kézfeltartással jelezhetik, hogy mi változott meg a tanulón. „Memória” játék, ahol képeket fordítanak fel és ahol párokra találnak azt kiveszik. „Holnap, ha hozzád indulok, magammal viszek egy bőröndöt” játéknál a következő tanuló megismétli a mondatot és hozzá teszi, hogy még mit visz magával. Innentől kezdve mindenki hozzáad a felsoroláshoz valamit.

A gondolkodás fejlesztésre alkalmazott feladatok: a megkezdett rajzos sorozatok folytatása a felismert szabály szerint. Képeken látható események mozzanatinak helyes sorrendbe rendezése.

A beszéd és kommunikáció fejlesztésére mondókákat, verseket hangoztatnak, melyeket mozgással kísérek. „Mit visz a kishajó?” játék: a pedagógus meghatározza azt a hangot, amivel a gyerekeknek szavakat kell mondaniuk.

A legtöbb konkrét módszert ezen kérdések feltevése után kaptam, ami talán betudható annak, hogy bizalmukba fogadtak, s szívesen osztották meg velem a tapasztalataikat.

3.6 Vizsgálat összegzése

Empirikus vizsgálatom célja az volt, hogy összegyűjtsem egy kisvárosban fellelhető, megvalósítható óvoda–iskola átmenetet segítő jó gyakorlatokat. A kutatásom végéhez érve elmondhatom, hogy a vizsgálatomban megfogalmazott célt sikerült elérnem, mert elsajátíthattam néhány olyan jó módszert, mely elősegíti a gyerekek feszültségmentes intézményváltási procedúráját.

A kezdeti nehézségeken túllendülve sikeresnek gondolom a vizsgálatom végeredményét. Bár csak négy tapasztaltabb pedagógussal sikerült interjút készítenem, de ők megerősítettek abban, hogy kisvárosban is léteznek olyan programok, amik az óvodások mentális beilleszkedését segítik elő.

A vizsgálatomban a következő kérdésekre kerestem a választ: milyen jó gyakorlatokat alkalmaznak az óvoda–iskola átmenet megkönnyítésére, hogyan segítik a pedagógusok a szorongásoldást, közösségépítést és arra, hogy milyen egyéni ötletek vannak a kognitív képességek fejlesztésére. Megnyugtató volt számomra, hogy egy kisvárosban is egész programsorozat áll az iskolák repertoárjában. Kellemes érzéssel töltött el, hogy az iskolában dolgozó pedagógusok empátiás képessége igen magas színvonalú, beleképzelik magukat az iskolakezdő gyerekek helyzetébe, felismerik a tanulók lelki problémáit és segítenek azt megoldani, szerepjátékok, beszélgetések során. Szakmai ismereteim bővültek a hallottak alapján. Pozitívan megerősített az a felismerés, hogy milyen sokszínűen lehet a gyermekék értelmi képességét fejleszteni, mekkora képességfejlesztő palettával rendelkezik egy-egy pedagógus.

4. Összegzés

Első osztály hospitálása alkalmával szembesültem azzal a ténnyel, hogy milyen fontos szerepe van az óvoda–iskola átmenet megsegítésének. Pedagógusjelöltként a szakdolgozatom megírásához egy olyan témakört választottam, amiben szívesen elmélyültem akár a szakirodalmat, akár a kutatást tekintve.

Empirikus vizsgálatom céljául tűztem ki egy kisváros általános iskoláinak az óvoda–iskola átmenetet megkönnyítő jó gyakorlatainak bemutatását, hogy ezen ismeretek elsajátítása után nagyobb szakmai rálátással rendelkezem pályám kezdetén.

Vizsgálatom előtt azt gondoltam, hogy az általam választott kisvárosi négy intézményben biztosan találok olyan jó gyakorlatokat, amelyeket saját maguk alakítottak ki. Megdöbbenve szembesültem a strukturált interjúk készítése közben, hogy csak adaptált jó gyakorlatokat ismerhettem meg. Ok keresésként arra a következtetésre jutottam, hogy az adatbázisba feltöltött jó gyakorlatok létrehozói olyan intézmények, ahol már korábban is jelentkeztek nagyobb problémák az óvoda–iskola átmenetben. Ez adódhatott abból is, hogy túl sok hátrányos helyzetű, kevésbé iskolaérett gyermekek kerültek be az oktatásba. A vizsgált kisvárosban a magyarországi átlaghoz képest kevesebb ezen tanulók száma.

Kutatásom viszont nem volt hiábavaló. A jó gyakorlatok közül kiemelkedett egy programsorozat, melyet mind a négy vizsgált intézményben alkalmaztak. A programsorozat időintervallumát tekintve hónapokat ívelt át, s hidat képezett az óvoda és az iskola között. Nagyon szimpatikus volt, hogy az iskolák nem egymással versenyeztek, hanem közösen együttműködtek abban, hogy a kisváros óvodásainak minél könnyebb legyen az iskolakezdés időszaka. A programsorozat kiemelkedő láncszeme az iskolanyitogató foglalkozás volt. Ennek tartalmi összeállítása különbözött a 4 iskolában, de mindegyik eredményesnek bizonyult: minden évben megteltek az első osztályosok padjai. A gyerekek megismerhették a leendő iskolájukat, tanítójukat, lehetséges osztálytársaikat, ezzel biztosítva problémamentes átmenetet.

A szakdolgozat céljaként azt is kitűztem, hogy egyéni jó gyakorlatokkal is bővítem ismereteimet, új módszereket, eszközöket ismerek meg.

Beigazolódott számomra, hogy a vizsgált kisvárosban is vannak olyan egyéni jó gyakorlatok, melyek nemcsak a kognitív fejlődést célozzák meg, hanem segítik a szocializációt, a közösségépítést, a szorongásmentes iskolakezdést.

Mindezeket szívesen használnom én is a jövőben, ha az iskolában pedagógusként fogok dolgozni és szándékomban áll a továbbiakban bővíteni a jó gyakorlatok gyűjteményét.

5. Irodalomjegyzék

2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2011. [2023.01.07.] >URL: <http://www.magyarkozlony.hu/pdf/11446>

2012. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2019. [2023. 01. 07.] >URL: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/mkpdf/hiteles/mk12171.pdf>

2019. évi Kormányrendelet a nemzeti köznevelésről. In: Magyar Közlöny honlapja. [online] Budapest: Magyar Közlöny, 2019. 11. 21. [2023. 01. 07.] >URL: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/fcabd43777db02f94873c5ed204f6f7091ee04ec/megtekintes>

Barabási Tünde, Demény Piroska, Stark Gabriella (2012): *Gyakorlatközelben: Az iskolaelőkészítés fortélyai*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.

Báthory Zoltán, Falus Iván (1997): *Pedagógiai Lexikon II. kötet*. Keraban Könyvkiadó, Budapest.

Dr. Buda Béla (1986): *A személyiségfejlődés és a nevelés szociálispszichológiája*. Szegedi Nyomda, Szeged.

Csonka Csabáné (1999): Óvodából az iskolába: Az intézmények és a szülői ház kapcsolata. *Tanító Módszertani Folyóirat* 37 (4) 2-3.

Dely Zsuzsanna (2009): Az óvoda–iskola átmenet megkönnyítését célzó fejlesztési program. In: Docplayer honlapja. [online] Soltvadkert.: 2009. [2023.01.09.] >URL: <https://docplayer.hu/2357907-Az-ovoda-iskola-atmenet-megkonnyiteset-celzo-fejlesztési-program.html>

Ferenczné Teleky Éva: Az óvoda–iskola átmenet megközelítése: „Varázsceruza” jó gyakorlat a Szolnoki Városi Óvodákban. In: Oktatási Hivatal honlapja. [online] Szolnok.: 2019.02.12. [2023.01.08.] >URL: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/pok/3_szekcio_Az_ovoda-iskola_atmenet.pdf

Fornay Tiborné, Kissné Takács Erika, Miskolcziné Borsos Anikó, Pongorné Füzesi Gyöngyi, Rákóczi Zoltánné, Sütőné Karsa Tímea: Iskolakészültség megállapítása (2006): *Az óvodáskorú gyermek megismerésének, fejlesztésének rendszere és eszköztára*. Pedellus Tankönyvkiadó, Budapest.

Golyán Szilvia: A kisgyermekkorú intézményváltás európai tapasztalatai. In: Pedagógiai Folyóiratok: Új köznevelés honlapja. [online] Budapest.: 2016.07.13. [2023.01.11.] >URL: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/a-kisgyermekkoru-intezmenyvaltas-europai-tapasztalatai>

Hajduska Mariann (2008): *Krízislélektan*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Kerekes Gábor (2011): *Nemzetközi és hazai bevált gyakorlatok a minőségfejlesztésben*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

L. Ritók Nóra: „Jó gyakorlatok”, avagy az innovációk temetői. In: Taní-tani online blog, [online] 2016. 05. 28. [2023.01.18.]> URL: https://www.tani-tani.info/jo_gyakorlatok?fbclid=IwAR21z4cVSBqXTXQHkF9mJ8fiB84t7gmpYHtnC8lh5qWd2rRD9x_9RLBuvYE

Mérei Ferenc, V. Binét Ágnes (1998): *Gyermeklélektan: Tizedik kiadás*. Medicina, Budapest.

Metka Katalin, Barbarics Györgyi, Iszák Tibor, Kovács Andrea, Kulcsár Judit, Láng Erzsébet, dr. Pappné Varga Zsuzsanna, Petró Judit, Tóthné Kecskeméti Katalin, Vargáné Kiss Erika: Jó gyakorlat az oktatás szakaszai közötti átmenetekhez. In: Oktatási Hivatal honlapja. [online] Budapest.: 2020.03.04. [2023.01.12.] >URL: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/unios_projektek/efop317/kiadv/EFOP317_IF_atmenetek_jo_gyak_beviv_nyomda.pdf

Szerző és év nélkül 1: Óvoda–iskola átmenetet segítő programok. Hajdúböszörmény: Napsugár Óvoda. [online] In: Napsugár Óvoda Hajdúböszörmény honlapja. [2023. 01. 09.] > URL: <http://napsugarovoda-hb.hu/download/ovoda-iskola-atmenetprojekt.pdf>

Szerző és év nélkül 2: Pedagógusok: Jó gyakorlatok. Budapest: Iskolatáska. [online] [2023. 01. 10.]> URL: <https://iskolataska.educatio.hu/index.php/jogyakorlatotlet/index>

Zombori Judit (1998): Bevezetés az iskolai életbe. *Tanító Módszertani Folyóirat* 36 (7) 17.

Vajda Zsuzsanna (2001): *A gyermek pszichológiai fejlődése*. Helikon Kiadó, Budapest.

6. Ábrák és táblázatok jegyzéke

1. ábra: Dr. Bodó Márton: Jó gyakorlatok a köznevelési rendszerben.....	16
1. táblázat: Intézmények rövid bemutatása.....	25
2. táblázat: A kisvárosban alkalmazott jó gyakorlatok gyűjteménye.....	26

7. Mellékletek, nyilatkozatok

7.1 Eredetiségi és hozzáférő nyilatkozat

NYILATKOZAT

a szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Rompos Bettina
A Hallgató Neptun kódja: B004D8
A dolgozat címe: Egy kisváros általános iskoláinak az óvoda iskola átmenetet megkönnyítő jó gyakorlatainak bemutatása
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens tanszék neve: Gyermeknevelési tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitóri rendszerébe.

Kelt: Kaposvár, 2023. április 27.

Rompos Bettina
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

7.2 Konzultációs nyilatkozat

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

A Rompos Bettina (név) (hallgató Neptun azonosítója: B004D8) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2023. április 27.

Belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.